

N:o 151.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående förhöjning i de från Vadstena krigsmanshuskassa till afskedadt manskap utgående underhållsbelopp m. m.; gifven Stockholms slott den 19 mars 1909.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen *dels* medgifva,

att afsked må meddelas indelt manskap efter uppnådda 20 tjänstår med rätt att anmälas till underhåll på expektans i Vadstena krigsmanshuskassas tredje klass, så snart den afskedade uppnått 50 års ålder,

att hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa nu och framdeles utgående, enligt gällande föreskrift bestämdt underhåll (gratial) må ökas med 25 kronor årligen under villkor, att sådant tillägg icke må åtnjutas af annan än den, som uppnått 50 års ålder; dock att underhållstagare, som på grund af kroppsskada eller liknande anledning fått sig tillerkänt underhåll från nämnda kassa, må äfven före 50 års ålder, enligt Kungl. Maj:ts särskilda medgifvande, komma i åtnjutande af ifrågavarande underhållsförhöjning, samt

att till bestridande af kostnaden härför må till Vadstena krigsmanshuskassa utgå ett årligt bidrag från Invalidhusfonden af 84,300 kronor;

dels ock öka anslaget till förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap,

nu	kronor 83,000:—
med	» 211,000:—
till	<u>kronor 294,000:—</u>

samt i riksstaten uppföra detta anslag under benämning: »förhöjning i gratialen åt afskedadt manskap».

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

O. B. Malm.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
19 mars 1909.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 HAMMARSKJÖLD,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 grefve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER.

Departementschefen, statsrådet Malm anförde härefter:

Vid 1907 års Riksdag väcktes inom Andra kammaren en motion (n:r 79), hvori hemställdes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förbättrad pensionering af såväl hädanefters afgående pensionsberättigadt som ock redan pensioneradt indelt manskap.

Till stöd för denna framställning anförde motionären, att från alla håll gjorts eller gjordes framställningar om förbättrade löne- och pensionsförhållanden på grund af alltjämt stegrade lefnadsomkostnader. Riksdagen hade ock i berömvärd grad antingen redan behjärtat dessa fram-

ställningar eller ock vidtagit åtgärder för åstadkommande af förbättringar härutinnan. Några åtgärder för en förbättrad pensionering af det indelta manskapet vid armén hade dock, oaktadt äfven där omförmälda skäl i icke mindre grad förefunnes, icke vidtagits, om man undantoge den måttliga förhöjning i gratialerna, som delvis ägde rum från och med år 1901. Emellertid hade Andra kammaren vid 1905 års lagtima Riksdag uttalat sina sympatier för en dylik förbättring genom att bifalla en då väckt motion, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, »att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag dels till förbättrad pensionering af det indelta manskapet vid armén, dels ock till förhöjning i de gratialer och ålderdomsunderstöd, som enligt nu tillämpade grunder utginge till redan afskedadt manskap, och i samband därmed utreda hvad utöfver för sådant ändamål redan befintliga tillgångar, i såväl de under statskontorets som under de olika regementsförvaltningarnas vård stående kassor och fonder, kräfdes af statsmedel för en dylik förbättrad pensionerings fullständiga genomförande.»

De nu utgående pensionsbeloppen vore enligt motionärens förmenande allt för små och otillräckliga.

Statsutskottet anförde i sitt häröfver afgifna utlåtande (n:o 11, punkt 64), att utskottet, som ej saknat medkänsla för den i motionen uttalade önskan särskildt i fråga om beredande åt redan pensionerad, äldre indelt manskap vid armén af förbättrade pensionsvillkor, sökt utreda, om medel ur redan befintliga, för hithörande ändamål afsedda kassor möjligen vore att tillgå, och hade utskottet i anledning däraf tagit kännedom om kassornas ställning inom såväl »Vadstena krigsmanshusfond» som »Invalidhusfonden» och »Beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond», den sistnämnda på grund af samhörigheten med Vadstena krigsmanshusfond.

Kassornas behållning vid slutet af åren 1902—1905 framginge af följande jämförande öfversikt:

Vadstena krigsmanshusfond.

Behållning vid 1901 års slut	kronor	4,411,314: 79
» » 1902 » »	»	4,419,622: 91
» » 1903 » »	»	4,398,223: 59
» » 1904 » »	»	4,387,225: 07
» » 1905 » »	»	4,375,705: 14

Invalidhusfonden.

Behållning vid 1901 års slut	kronor	2,952,640: 43
» » 1902 » »	»	3,002,936: 43
» » 1903 » »	»	3,051,435: 21
» » 1904 » »	»	3,102,533: 09
» » 1905 » »	»	3,157,785: 77

Beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond.

Behållning vid 1901 års slut	kronor	1,764,843: 40
» » 1902 » »	»	1,892,870: 33
» » 1903 » »	»	2,019,134: 33
» » 1904 » »	»	2,154,245: 97
» » 1905 » »	»	2,291,279: 69

De båda förstnämnda fondernas afkastning — fortsätter statsutskottet — syntes sålunda redan vara tagen i anspråk. Detta torde visserligen icke vara fallet med beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond, hvilken på grund af inflytande räntor och bötesmedel visat en ökning af omkring 130,000 kronor årligen i medeltal under de fyra sist angifna åren; men då denna fond vore afsedd »för dem af beväringsmanskapet, som under tjänstgöring erhållit sådan skada, att de därigenom blifvit i mer eller mindre mån oförmögna att sig med arbete försörja, samt för i krig affidna beväringskarlars änkor och barn», så hade utskottet icke ansett, att dess tillgångar kunde för det af motionären åsyftade ändamålet användas. Och då andra medel för sagda ändamål icke, efter hvad utskottet hade sig bekant, funnes tillgängliga, hade utskottet icke ansett sig böra tillstyrka ifrågavarande motion.

Vid frågans behandling i Riksdagen stannade dess kamrar vid olika beslut, i anledning hvaraf frågan för den Riksdagen ansågs förfallen.

Enligt det vid innevarande års statsverksproposition under tionde hufvudtiteln fogade statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 11 december 1908 (sid. 25) har jag redan anmält, att utredning blifvit genom tillkallade sakkunniga inom departementet verkställd angående förbättrad pensionering af allt hären och marinen nu och förut tillhörande manskap, som redan är eller framdeles enligt gällande bestämmelser kan blifva berättigadt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa eller flottans pensionskassa.

Jag redogjorde därvid för den hufvudsakliga innebörden af de sakkunnigas förslag i ämnet samt för det af dem ifrågasatta sättet för gäldandet af de med en förhöjning i de till ifrågavarande manskap nu utgående underhållsbelopp förenade kostnader. Som emellertid yttranden då ännu ej inkommit från alla de myndigheter, som därom skulle höras, kunde redogörelse för frågan i dess helhet ej lämnas, men enär förslaget genomförande kräfde ökadt anslag af Riksdagen, ansåg jag mig böra redan då göra underdånig hemställan angående framställning till Riksdagen om beviljande af de för dess genomförande erforderliga medlen.

Sedan numera samtliga infordrade yttranden i ärendet inkommit, anhåller jag att få redogöra för såväl de sakkunnigas betänkande och förslag som de afgifna yttrandena. Därvid torde jag dock endast behöfva yttra mig om den del af frågan, som afser manskap från armén.

För att vara tillgängliga vid fullgörandet af de sakkunnigas uppdrag hafva till dem varit öfverlämnade dels ett af särskild person utarbetadt utlåtande öfver Vadstena krigsmanshuskassas ställning, dels år 1907 från samtliga truppförband inkomna uppgifter angående underhållstagare och i tjänst varande indelt manskap, hvilka uppgifter legat till grund för betänkandet, dels ock förteckning öfver de gratialister, som i arméförvaltningens kassa uppbära dem tillförsäkradt underhåll från nämnda kassa.

Vidare hafva de sakkunniga fått emottaga uppgifter och utlåtanden, som till landtförsvarsdepartementet inkommit i anledning af väckta förslag om beredande af rätt för ännu i tjänst varande indelt manskap, som erhållit afsked efter 20 tjänstår, att vid uppnådda 45 lefnadsår tillträda pension från Vadstena krigsmanshuskassa, hvarjämte från pensionerad och i tjänst varande manskap vid särskilda truppförband till dem inkommit åtskilliga skrivelser, hvori, bland annat, gjorts gällande behofvet af förbättrad pensionering särskildt med anledning af nu rådande stegring i priset å lifsförnödenheter.

De sakkunniga hafva till en början redogjort för de kassor, från hvilka understöd utgå till afskedadt manskap, som tillhört armén, samt för de bestämmelser, hvilka äro gällande i fråga om erhållande af sådant understöd. Beträffande först

Vadstena krigsmanshuskassa

framgår af de sakkunnigas utredning samt af gällande föreskrifter i hufvudsak följande.

År 1622 beslöt konung Gustaf II Adolf, att uti Birgittinerklostret i Vadstena skulle inrättas ett invalid- och krigsmanshus. Till dettas upprätthållande anvisades tid efter annan hemmansräntor och åtskilliga andra inkomster, hvarjämte gåfvor tillfölo detsamma. År 1647 intogos där de första gratialisterna, krigare af alla grader. Genom kungl. förordningen den 10 januari 1757 bestämdes emellertid, att tre femtedelar af krigsmanshusets dåvarande inkomster skulle årligen genom krigskollegii försorg aflämnas till arméns pensionskassa, som därefter ägde bestrida afskedade officerares och underofficerares jämte vederlikars underhåll. De återstående två femtedelarna af krigsmanshusets årsinkomster skulle däremot fortfarande användas till korpralers och soldaters jämte deras vederlikars underhåll. År 1783 beslöts likväl, att krigsmanshuset skulle indragas, samt att dess medel skulle, sedan förutnämnda årliga afdrag ägt rum, bilda en fond, som uteslutande borde användas till pensionering för afskedadt manskap.

Senare bestämdes genom kungl. kungörelsen den 23 januari 1811, att i likviden med arméns pensionskassa icke skulle ingå de afgifter och tillökningar i kassans inkomster, som då fastställdes, eller de så kallade nyare medlen. Fondens medel hafva således varit af två slag, de *äldre* medlen, som tillkommit före, och de *nyare*, som tillkommit efter år 1811. Dessa inkomster hafva tid efter annan mot vederlag indragits till statsverket och reglerats samt slutligen alla ersatts med ett numera å tionde hufvudtiteln uppfördt årligt anslag till belopp af 243,640 kronor, hvaraf enligt förutnämnda föreskrift årligen till arméns pensionskassa öfverföres ett belopp af omkring 106,000 kronor, motsvarande enligt beräkning tre femtedelar af de äldre medlen.

Den 5 december 1815 utfärdades af Kungl. Maj:t förnyadt nådigt underhållsreglemente för Vadstena krigsmanshus gratialister. På sätt jämväl förut varit stadgadt, skulle den pensionsstat, hvarefter gratialisterna åtnjöte underhåll, fortfarande vara indelad i fyra klasser.

Detta reglemente var med vissa medgifvanden i fråga om uppflyttning i högre klass gällande intill 1881 års utgång. Genom kungl. bref den 6 maj 1881 (Svensk författningssamling år 1881 n:o 35) meddelade Kungl. Maj:t förändrade bestämmelser om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, hvarigenom förordnades,

1:o) att underhållstagare i fjärde klassen af Vadstena krigsmanshuskassa skola, i likhet med hvad redan då fanns stadgadt, om de vid afskedets erhållande tillhört värfvade armén, vid upphunnen sextio års ålder, men då de afskedats från indelta armén, vid uppnådda sextiofem lefnadsår uppflyttas i tredje underhållsklassen;

2:o) att underhållstagare i tredje klassen af förenämnda kassa skola, då de hunnit en ålder af sjuttiotvå år, uppflyttas i andra underhållsklassen;

3:o) att alla underhållstagare, som uppnå åttio års ålder, skola vid nämnda ålder uppflyttas i första underhållsklassen;

4:o) att korpraler af infanteriet och deras vederlikar af arméns öfriga truppslag, hvilka i berörda egenskap berömligt tjänstgjort minst två år före afskedet, skola erhålla en tillökning af 24 kronor utöfver det vanliga för afskedade soldater bestämda underhållsbeloppet; och

5:o) att vicekorpraler, hvilka undfått afsked efter 1878 års ingång och i sådan egenskap berömligt tjänstgjort minst två år före afskedet, skola erhålla en förhöjning af 12 kronor utöfver det vanliga soldatunderhållet;

hvarjämte arméförvaltningen bemyndigades att hos Kungl. Maj:t göra framställning om sådana speciella undantag från den allmänna underhållsklassifikationen, som af särskilda omständigheter kunde föranledas.

I sammanhang härmed bestämdes, att till åtnjutande af underhåll från nämnda kassa finge uppföras:

i *första klassen*, med årligt gratial af 72 kronor, a) den, som i fält mot rikets fiender eller vid annat tillfälle i kronans tjänst förlorat arm eller ben; och b) den, som vid något af berörda tillfällen ådragit sig kroppsskada af sådan beskaffenhet, att skadan haft till påföljd vare sig sinnesrubbnings eller förlust af syn eller obotlig sjukdom med däråf föranledd oförmåga att i någon mån genom arbete bidra till sin utkomst; skolande arméförvaltningen äga att, när särdeles bevekande omständigheter förekomma, hos Kungl. Maj:t anmäla personer i denna klass till ännu högre underhåll, intill 100 kronor årligen;

i *andra klassen*, med årligt gratial af 48 kronor, den, som uti något af omförmälda fall antingen förlorat bruket af en eller flera lemmar eller på annat sätt blifvit så svårt skadad eller ock ådragit sig sådan sjuklighet, att han till följd däråf endast i ringa mån kan med arbete bidra till sin utkomst;

i *tredje klassen*, med årligt gratial af 24 kronor, den, som under tjänstgöring ådragit sig antingen mindre skada, hvilken vid arbete är honom till hinder, eller sådan sjukdomsåkomma, som kan hafva menlig inverkan på hans arbetsförmåga, äfvensom den, hvilken med utmärkt välförhållande deltagit i krig mot rikets fiender eller varit i kronans tjänst fulla trettio år eller därutöfver; och

i *fjärde klassen*, med årligt gratial af 15 kronor, a) den af manskapet vid värfvade armén, med undantag för Värmlands fältjägarkår,

eller den vid optiska telegrafstaten anställde telegrafist, som vid afskeds-tagandet fyllt 40 år och tjänat i minst 20 år; b) den af manskapet vid arméns jägarkårer, hvilken uppnått 45 lefnads- och 25 tjänstår; samt c) manskap vid indelta kavalleriet och infanteriet, som enligt grunderna i kungl. brefven den 10 september 1831 och den 30 december 1835, kungjorda genom krigskollegii kungörelser den 18 november 1831 och den 27 januari 1836, erhållit afsked med anmälan till underhåll på expektans, så snart den afskedade uppnått en ålder af 50 år och 30 år från hans antagande i tjänst förflutit.

Genom samma kungl. bref den 6 maj 1881 förklarades tillika, att genom hvad sålunda blifvit föreskrifvet ändring icke skett uti föreskriften dels i kungl. brefvet den 11 september 1837, att manskap af gardesregementena, som vid generalmönstringstillfället uppnått 19 tjänstår, kunna afskedas, med rättighet att vid afgang ur krigstjänsten undfå underhåll, så framt karlen då tjänat i fulla 20 år och uppnått eller så snart han uppnår 40 lefnadsår, dels ock i kungl. kungörelsen den 3 april 1821 därom att, när pensionär genom döden afgår, begravningshjälp med 4 kronor 50 öre må till den affidnes anhöriga eller rättsinnehafvare från krigsmanshuskassan utbetalas, hvilka stadganden sålunda fortfarande skulle lända till efterrättelse.

Genom kungl. bref den 28 september 1888 hafva afskedade *volontärer* tillerkänts underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa i likhet med arméns öfriga manskap. Tillämpning af denna föreskrift torde numera kunna förekomma endast i de fall, att volontär blifvit skadad under tjänstgöring. Särskildt förslag till nya bestämmelser härom är emellertid underställdt Riksdagens pröfning genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition den 5 i denna månad om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.

Genom kungl. brefvet den 26 januari 1894 (Bihang till Svensk författningssamling år 1894 n:o 19) förordnades, att innehafvare af förmansbeställning vid intendenturkåren må vid afsked, meddeladt efter uppnådda 60 lefnadsår, komma i åtnjutande af underhåll i första klassen af Vadstena krigsmanshuskassa till belopp af 100 kronor årligen jämte korpralstillägg 24 kronor, med rätt dock för honom att, om eljest hinder därför ej möter, i tjänsten kvarstå till fyllda 65 år; att samma pensionsförmåner må tillkomma förmän, som nödgas att vid tidigare lefnadsålder än 60 år ur tjänsten afgå på grund af sådan genom förmanstjänstens utöfning ådragen skada eller obotlig sjukdom, hvilken för annat manskap medför rätt till underhåll i första klassen, men att, där den på sådant sätt ådragna skadan eller sjukligheten är af lindri-

gare art, än ofvan sagts, underhållet får utgå endast med det vanliga beloppet för första klassen, nämligen 72 kronor jämte korpralstillägg, samt att, när pensionär med döden afgår, begravningshjälp må med samma belopp som för annat manskap till den aflidnes anhöriga eller rättsinnehafvare från Vadstena krigsmanshuskassa utbetalas. Fråga om ändring i dessa förmåns (vaktmästarna vid intendenturkåren) pensionsförhållanden i syfte att möjligen öfverföra dem till arméns pensionskassa är numera föremål för särskild utredning.

Sedan 1900 års Riksdag bifallit i ämnet gjord framställning, har Kungl. Maj:t genom kungl. bref den 22 juni samma år (Svensk författningssamling år 1900 n:o 70) förordnat, att de för manskap af *indelta* armén, som efter ingången af år 1901 afskedas, utgående gratial från Vadstena krigsmanshuskassa skola höjas till 36 kronor i tredje klassen och 24 kronor i fjärde klassen. För sådant ändamål beviljades ett belopp af 83,000 kronor årligen, hvilket belopp, enär detsamma skulle helt tillkomma nämnda kassa men icke delas med arméns pensionskassa, uppfördes såsom ett särskildt anslag under tionde hufvudtiteln.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgaf 1905 års lagtima Riksdag, att *indelt* manskap, som afskedas efter minst 25 års tjänstetid, finge åtnjuta underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa med 36 kronor årligen, hvarjämte Riksdagen för pensionering af dylikt manskap under tionde hufvudtiteln å extra stat för år 1906 anvisade ett förslagsanslag å 50,000 kronor med benämning »för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap att tilldelas krigsmanshuskassan». För hvardera af åren 1907 och 1908 har Riksdagen för samma ändamål å extra stat beviljat enahanda anslag, hvilket, enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag, för år 1909 minskats till 40,000 kronor att tilldelas Vadstena krigsmanshuskassa. Genom kungl. bref den 7 juli 1905 (Svensk författningssamling år 1905 n:o 47) är ock förordnadt, att indelt manskap, som afskedas efter minst 25 års tjänstetid, skall åtnjuta underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa med 36 kronor årligen.

På grund af nu omförmälda bestämmelser utgingo under år 1906, enligt uppgjorda förteckningar, understöd, korpralstilläggen inberäknade, med följande belopp:

15 kronor till	1,286	underhållstagare
24 » »	4,966	»

Transport 6,252 underhållstagare

Transport 6,252 underhållstagare

27 kronor till	26	»
36 » »	2,164	»
39 » »	217	»
48 » »	2,595	»
60 » »	438	»
72 » »	1,020	»
84 » »	6	»
96 » »	84	»
100 » »	9	»
112 » »	1	»
120 » »	1	»
124 » »	13	»

Summa 12,826 underhållstagare,

bland hvilka 1,040 nu skulle vara från 80 till 96 år samt 2,138 från och med 72 till och med 80 år gamla.

Då emellertid förändringar kunde inträda genom dödsfall inom de olika underhållsklasserna och uppflyttningar från den ena till den andra klassen, framhålla de sakkunniga, att dessa uppgifter icke kunna göra anspråk på att vara ovillkorligt riktiga, men att ändamålet med uppgifternas meddelande dock vore vunnet, då därigenom kunde inhämtas upplysning, huru det afskedade manskapets understödjande från Vadstena krigsmanshuskassa för närvarande gestaltade sig.

För det indelta manskap, som efter upprättandet af de förteckningar, på hvilka förestående uppgifter äro grundade, redan erhållit eller därefter kunde erhålla afsked med rätt till underhåll från krigsmanshuskassan, skulle årliga underhållet, korpralstillägg inberäknadt, till en början utgå med följande belopp:

36 kronor till	6,622	underhållstagare
48 » »	285	»
60 » »	463	»

Summa 7,370 underhållstagare,

hvilken summa vore ett maximum, som icke kunde uppnås, med mindre samtliga nu i tjänst varande skulle lefva och kvarstå i tjänsten, intill dess villkoren för erhållande af understöd vore uppfyllda. Bland de 34

yngsta af detta manskap vore 32 födda år 1884, en år 1885 och en år 1886. Sammanräknade utgjorde summorna af nuvarande och blifvande underhållstagare 20,196. Men det vore lätt att inse, det underhållstagarnas antal aldrig kunde blifva så stort.

Härefter öfvergå de sakkunniga till en redogörelse för

Invalidhusfonden

och anföra därom följande.

På förslag af Kungl. Maj:t medgåfvo Rikets Ständer vid 1812 års Riksdag, att adelsfaneregementets boställen och indelningar, hvilkas indragning till statsverket blifvit vid 1809—1810 års riksmöte beslutad, skulle vid innehafvarnes afgång få användas för inrättande af ett invalidhus, hvartill något af de kungliga lustslotten finge begagnas. Till följd häraf förordnades genom kungl. brefvet den 28 juli 1812, att alla ledigblifvande boställen och indelta räntor vid nämnda regemente skulle anslås till underhåll af en invalidinrättning. Sedan härigenom tillräckliga medel för ändamålet hunnit samlas, erhöll krigskollegium genom kungl. brefvet den 29 maj 1821 befallning att vidtaga nödiga anstalter för invalidinrättningens anordnande vid Ulriksdals lustslott. Inrättningen, som ställdes under en direktion, öppnades den 28 januari 1822 för mottagande af ålderstigna eller blesserade krigsmän af såväl öfver- och underbefäl som manskap. Enligt det för inrättningen den 30 september 1823 utfärdade reglemente skulle såsom invalider mottagas afskedade krigsmän från armén och flottan, företrädesvis sådana, som blifvit blesserade eller utmärkt sig genom tapperhet och välförhållande. Sedan emellertid Rikets Ständer funnit kostnaderna för invalidinrättningen alltför höga i förhållande till antalet därstädes underhållna korpraler och soldater, samt gjort framställning om inrättningens upplösande, gaf Kungl. Maj:t i skrifvelse den 3 december 1847 Riksdagen tillkänna, att förordning utfärdats därom, att tillsvidare ingen invalid finge å Ulriksdal intagas; men förbehöll sig Kungl. Maj:t, att de till inrättningen anslagna hemmansräntor äfvensom invalidhusfondens samlade kapital fortfarande skulle förblifva till Kungl. Maj:ts disposition, så att de af ifrågavarande räntor och kapital inflytande årliga tillgångar måtte efter behof kunna användas till pensioner och gratifikationer åt sådana afskedade och i behof stadda krigsmän af såväl armén som flottan, för hvilka invalidinrättningen varit afsedd; och ansåg Kungl. Maj:t pensionerna kunna bestämmas till 200 riksdaler för officer, 133 riksdaler 16 skillingar för

underofficer och 80 riksdaler, allt banko, för korpral eller soldat, hvarjämte uppkommande öfverskott borde läggas till den redan befintliga kapitalfonden. Med anledning häraf medgäfvo Ständerna enligt skrifvelse den 2 juni 1848, att de till invalidinrättningen anslagna hemmansräntorna och Invalidhusfondens samlade kapital fortfarande som ditills förblefve till Kungl. Maj:ts disposition.

Sedan den slutliga upplösningen af invalidinrättningen å Ulriksdal blifvit den 5 juni 1849 beslutad, förordnades genom kungl. brefvet den 18 december samma år, dels att direktionens förvaltning skulle med samma års slut upphöra samt denna förvaltning och därmed sammanhang ägande bestyr från och med år 1850 öfvertagas af krigskollegium, dels att, då förnämsta syftemålet vore att befrämja fondens tillväxt, så att vid möjligt utbrott af krig erforderliga tillgångar ej måtte saknas till pensioner och understöd, som då blefve af nöden, fördenskull endast en mindre del af fondens årliga inkomster finge under tiden användas, och att, sedan därifrån afdragits förvaltningskostnaden samt beviljade pensioner och understöd, hvad därefter öfverblefve skulle jämte samlade kapitalet förräntas.

Sedermera hafva fondens hemmansräntor och arrendemedel blifvit till statsverket indragna, och åtnjuter fonden såsom ersättning härför ett numera å tionde hufvudtiteln uppfördt årligt anslag till belopp af 60,350 kronor.

För understöd åt afskedade personer, som tillhört armén och flottan, afsättes å denna fond årligen ett visst belopp. Vidare har Kungl. Maj:t den 26 juni 1850, i sammanhang med instiftande af svärdstecknet och svärdsmedaljen till belöning åt underbefäl och manskap af armén och flottan för ådagalagda utmärkta förtjänster, bestämt, särskildt för underbefäl och särskildt för manskap, ett visst antal svärdspensioner, att, efter erhållet afsked och sedan den lefnads- och tjänstålder uppnåtts, som till gratials erhållande ur Vadstena krigsmanhuskassa eller flottans pensionskassa berättigade, utgå af de för ändamålet anvisade medel. Svärdsmanstraden gifves endast åt underofficerare, som tjänat minst 16 år, däraf minst 6 år som underofficerare. Svärdsmedaljen åter tilldelas däraf förtjänt manskap vid armén och flottan. För att kunna föreslås till erhållande af denna medalj måste korpral, konstapel, soldat, båtsman eller matros hafva tjänat Kungl. Maj:t och kronan minst 16 år. Svärdspensionernas antal är genom kungl. brefvet den 23 september 1892 bestämdt till 284 för svärdsmän, hvaraf 232 för armén och 50 för flottan, samt 550 för svärdsmedaljer, gemensamt för armén och flottan. Pensionsbeloppet utgör 45 kronor för svärdsmän och 15 kronor

till innehafvare af svärdsmedalj; och utdelas pensionerna, som gäldas af Invalidhusfonden, i den tur och ordning, hvori enhvar skulle kommit i åtnjutande af sådan pension, därest vid hans afskedstagande pensionsrum då funnits ledigt.

Beträffande utdelningen i öfrigt af understöd från Invalidhusfonden kunna följande uppgifter meddelas.

För officerare, underofficerare och vederlikar hafva i allmänhet understödsbeloppen varit: i sergeantsgraden 100 kronor, i fanjunkargraden 150 kronor, i löjtnantsgraden 200 kronor och i öfriga grader 300 kronor. Dock hafva under de senare åren understöden ej alltid begränsats till dessa belopp, då tillgången på medel ansetts medgifva undantag och en sökandes behof af hjälp funnits vara särskildt framträdande, jämfördt med andra sökandes. Den, som uppbär pension enligt bestämmelserna vid senaste löneregleringen, erhåller icke gratifikation, ej heller den, som fått understöd af de till H. M. Konungens disposition afsatta medel från Vadstena krigsmanshuskassa. Intyg om medellöshet skall företes, hvilken fordran noggrannt tillämpas. Den, som blifvit skadad i tjänsten, har företräde till gratifikation, dock alltid under förutsättning att verkligt behof föreligger.

Bland afskedadt manskap kan den, som åtnjuter underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, undfå årligen

15 kronor, så snart han fyllt eller under löpande kvartalet fyller	
65 år, med förhöjning till	
20 kronor vid fyllda	80 år
25 » » »	85 »
30 » » »	90 »
35 » » »	95 »

Den åter, som blifvit skadad i kronans tjänst, erhåller 15 kronor årligen, oberoende af ålder och tjänstetid; och kan i sådant fall, då särskilda omständigheter därtill föranleda, understödet till och med bestämmas till afsevärdt högre belopp.

Understöd till belopp af 15 kronor årligen kan äfven tilldelas den, som fyllt 70 år, ehuru han icke tjänat så länge, att han kommit i åtnjutande af underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, dock under förutsättning att tjänstetiden ej varit allt för kort (minst 10 år) och att afskedstagandet varit mer eller mindre ofrivilligt, såsom föranledt af sjukdom eller annan giltig anledning. Har någon drabbats af svår olycka, såsom blindhet, total lamhet m. m., kunna nu omförmälda villkor modifieras.

Ansökningar om understöd från denna fond pröfvas fyra gånger årligen. Under år 1907 utgingo, enligt kungl. brefven den 31 december 1906, den 27 mars 1907, den 28 juni 1907 och den 28 september 1907, understöd för afskedadt manskap, som tillhört hären, med

15 kronor till	2,839	understödstagare
20 » »	609	»
25 » »	198	»
30 » »	36	»
35 » »	2	»
40 » »	3	»
50 » »	1	»
100 » »	3	»
125 » »	1	»
250 » »	1	»
<hr/>		
tillsammans		3,693 understödstagare

med ett sammanräknadt understödsbelopp af 61,710 kronor, eller i medeltal 16 kronor 71 öre för hvarje understödstagare. Af dessa åtnjuta det öfvervägande flertalet jämväl underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa.

Öfriga understödskassor.

Konungens allmänna hospitalsfond är bildad dels genom ett anslag af Stockholms stads borgarskap och magistrat, dels af insamlade medel, dels af en gåfva utaf konung Gustaf IV Adolf.

Pensionerna (understöden) från fonden utgå i fyra klasser med 24 kronor i första, 36 kronor i andra, 48 kronor i tredje och 60 kronor i fjärde klassen, allt årligen. För att kunna komma i åtnjutande af understöd från fonden erfordras att vara berättigad till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa enligt bestämmelserna i förutnämnda kungl. bref den 6 maj 1881. Understödstagarna i första, andra och tredje klasserna blifva i sin tur uppflyttade i närmast högre klass, i den mån fondens tillgångar sådant medgifva. Fondens kapital utgjorde vid 1906 års slut 335,208 kronor 48 öre.

Från fonden utgingo under år 1907 understöd med belopp af

24 kronor till.....	112 understödstagare
36 » »	195 »
48 » »	43 »
60 » »	6 »

således tillsammans 356 understödstagare

med understöd till sammanlagdt belopp af 12,132 kronor.

Denna fond medverkar således i sin mån till att förbättra afskedadt manskaps lefnadsvillkor, och torde komma att enligt gällande reglemente därmed fortfara, så länge ännu finnes afskedadt manskap, som är berättigadt till understöd. Men som fonden tillkommit uteslutande genom donationer utan något tillskott från statsverket, lära densamma tillgångar icke kunna på annat sätt tagas i anspråk för det ändamål, som nu är i fråga.

Enligt ett af Kungl. Maj:t den 30 oktober 1866 gilladt och fastställt reglemente för den vid marinregementet under benämning *Hans Kungl. Höghet Hertigen af Östergötland Prins Oscar Fredriks pensionsinrättning* bildade anstalt för afskedadt manskaps understödjande skulle samma inrättnings ändamål vara att, i mån af tillgångarna, pensionera alla från kungl. marinregementet afskedade nummerkarlar, hvilka enligt bestämda grunder borde till sådan förmån komma i åtanke. Sedan emellertid de i reglementet stadgade bidrag från regementets rekryter och rekapitulanter upphört till följd af manskapsstyrkans upplösning, blef räntan å det kapital, som tillhörde denna pensionsinrättning, otillräcklig för pensioneringen. Men för att densamma skulle upprätthållas förordnade Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 21 mars 1873, att det inrättningen tillhörande kapital jämte därefter tilläfvad inflytande gåfvomedel och andra inkomster skulle öfverflyttas till och ingå uti Vadstena krigsmanshuskassas kapital, med skyldighet för nämnda kassa att framgent tillhandahålla för pensioneringen erforderliga medel.

För afskedadt manskaps understödjande finnas dessutom vid de flesta truppförband bildade *särskilda pensions- eller understödskassor*. Af de sakkunnigas betänkande inhämtas, att alla för manskaps understödjande befintliga kassor bildats och upprätthållas genom gåfvor af kungl. personer och af andra hufvudsakligast förutvarande och i tjänst varande officerare, bidrag af rust- och rotehållare samt i vissa fall äfven inträdes- eller årliga afgifter af manskapet.

Det torde böra erinras, att Norra och Södra skånska infanteriregementenas pensionskassor till icke oväsentlig del tillkommit genom de öfverskott af rotejämningsmedel, hvarmed regementenas rotehållare bidragit. Enär dessa rotejämningsmedel i anledning af indelningsverkets upphörande från och med år 1904 indragits, men bidragen till pensionsinrättningarna voro oundgängligen nödiga för att dessa inrättningar skulle kunna fullgöra sina förbindelser, har 1907 års Riksdag på framställning af Kungl. Maj:ts medgifvit, att från Invalidhusfonden må utbetalas dels för hvart och ett af åren 1904, 1905, 1906 och 1907 till Norra skånska infanteriregementets pensionskassa 987 kronor 87 öre och till Södra skånska infanteriregementets pensionskassa 1,000 kronor 34 öre, dels ock för hvarje följande år, så länge pensionsberättigade finnas, till hvardera kassan det belopp, ej öfverstigande nu nämnda, som efter Kungl. Maj:ts pröfning kan finnas böra utgå.

Då ifrågavarande inrättningsars fonder eller kassor äro tillkomna genom donationer och årliga gåfvor utan annat bidrag af statsmedel än de här ofvan omförmälda å Invalidhusfonden anvisade tillskott till Norra och Södra skånska infanteriregementenas pensionskassor samt af andra skäl, hafva de sakkunniga ansett uppenbart, att någon reglering eller sammanslagning af dessa fonder eller kassor icke kan från statsmakternas sida ifrågasättas eller påbjudas och att desamma därför icke kunna tagas i anspråk för nu ifrågavarande ändamål.

För att gifva en föreställning om arten och omfånget af den understödjande verksamhet, som genom dessa inrättningar utöfvas beträffande afskedadt manskap, hafva de sakkunniga meddelat följande uppgifter. År 1884 funnos — förutom 9 pensionskassor för musikpersonal, 12 sådana kassor för musikpersonal jämte änkor och barn och 5 kassor för musikpersonals änkor och barn, samt 1 kassa för underofficerares och manskaps änkor och barn och 9 kassor för manskaps änkor och barn — 1 pensionskassa för officerare, underofficerare och manskap, 10 kassor för underofficerare och manskap, 3 kassor för underofficerare och manskap jämte änkor och barn, 37 kassor för manskap och 9 kassor för manskap jämte änkor och barn, således tillsammans 60 kassor, hvarur afskedadt manskap kunde erhålla understöd. Bland dessa kassor voro 14 till beloppen ganska ringa och afsedda endast för visst kompani. Antalet pensionsrum för manskap uppgick till sammanräknade 3,195. I de flesta af dessa kassor växlade det årliga understödet från 4 kronor till 25 kronor. Från ett fåtal utgingo understöden med högre belopp. De år 1884 utdelade understödens belopp uppgingo sammanräknade till

56,965 kronor 49 öre, med i medeltal 17 kronor 83 öre för hvarje pensionsrum.

De sakkunniga hafva påpekat, att i allmänhet från de värfvade truppförbandens pensionskassor utdelades årliga understöd till högre belopp än från de öfriga. Detta förhållande kunde i viss mån motväga den af Riksdagen medgifna och genom kungl. brefvet den 22 juni 1900 föreskrifna förhöjning af underhållen från Vadstena krigsmanshuskassa i tredje och fjärde klasserna, hvilken förhöjning gäller endast för manskap af *indelta* armén.

Såsom en sammanfattning af den sålunda lämnade redogörelsen för samtliga understödsanordningar anföra de sakkunniga, att en afskedad soldat, som uppnått 80 års ålder och i framträdande grad vore i behof af understöd, kunde få, om ej särskilda förhållanden föranledde förhöjning, åtnjuta från Vadstena krigsmanshuskassa 72 kronor och från Invalidhusfonden 20 kronor, tillsammans 92 kronor, hvartill kunde komma korpralstillägg högst 24 kronor och understöd från enskild kassa i medeltal 17 kronor 83 öre. Vid uppnådd 95 års lefnadsålder kunde tillkomma ytterligare 15 kronor, hvarjämte ett fåtal kunde komma i åtnjutande af understöd från Konungens allmänna hospitalsfond.

Lägsta understödsbeloppet utgjorde däremot 15 kronor årligen och kunde icke förr än sådan underhållstagare uppnått 60 eller 65 lefnadsår höjas, såvida icke understöd erhöles jämväl från vederbörande truppförbands understödskassa.

Statens skyldighet att understödja krigsmanskap efter erhållet afsked.

Beträffande statens skyldigheter i nu förevarande afseende hafva de sakkunniga framhållit, att det förutvarande och ännu tjänande manskap af armén och marinen, hvarom nu vore fråga, hade utan undantag vunnit anställning i statens tjänst genom frivilligt åtagande. Rättsförhållandet mellan dem och staten vore således att bedöma uteslutande efter tjänsteaftalet. Med stöd af detta aftal kunde emot staten göras gällande anspråk på uppfyllande af de förpliktelser, som staten åtagit sig genom särskilda vid aftalet uppgifna villkor eller genom utfärdade allmänna bestämmelser rörande aflönings-, pensions- och andra förmåner. Till statens förpliktelser i detta hänseende måste ock räknas, beträffande manskap vid indelt trupp samt båtsmän, skyldighet att tillse, det veder-

börande rust- och rotehållare behörigen utgjorde hvad dem enligt gällande föreskrifter ålåg. Beträffande pension eller rättare ålderdomsunderstöd vore således enhvar, som undfinge afsked och därvid uppfyllt de för hvarje fall stadgade villkor eller förutsättningar, berättigad komma i åtnjutande af sådan förmån enligt de allmänna bestämmelser, som gällde vid antagandet i tjänst eller därefter blifvit före afskedstagandet utfärdade. Men härutöfver kunde uppenbarligen inga rättsanspråk mot staten framställas. Samtliga underhållstagare, med undantag för ett fåtal vaktmästare vid intendenturkåren, hade fått eller kunnat få afsked vid sådan ålder, att förmågan till själf försörjning genom arbete ingalunda kunde anses hafva varit uttömd. Härtill komme den beaktansvärda omständigheten, att förutvarande och delvis äfven nuvarande manskap i allmänhet icke varit eller vore upptaget af tjänstgöring under längre del af hvarje år, än att de äfven kunnat ägna sig åt enskild verksamhet och därigenom sörja för sitt underhåll vid ålderdom. För det värfvade manskap af armén, som icke åtnjutit sådan frihet från tjänstgöring, motvägdes saknaden af denna förmån till icke oväsentlig del genom rätten att erhålla afsked med understöd redan vid så tidig ålder som 40 år.

Med afseende å dessa förhållanden hade det synts de sakkunniga icke kunna skäligen ifrågasättas en pensionsreglering i egentlig mening eller så, att enhvar underhållstagare skulle kunna endast genom det honom tillkommande underhåll försörja sig. Kostnaden härför skulle uppgå till sådant belopp, att densammas bestridande utan tvifvel blefve för statsverket alltför betungande. I fråga härom hafva de sakkunniga meddelat, att höjning af underhållsbeloppet med allenast 1 krona för enhvar af arméns och marinens nuvarande underhållstagare, 14,771 till antalet, och blifvande underhållstagare, hvilkas antal, under förutsättning att samtliga nu i tjänst kvarstående komme att uppfylla villkoren för understöds erhållande, skulle uppgå till 7,562, komme att kräfva ett årligt anslag under minst 30 år till belopp af omkring 12,000 kronor. För höjning med 100 kronor skulle således erfordras under samma tid 1,200,000 kronor årligen.

Men å andra sidan kunde visserligen icke förnekas, att med jämförelsevis få undantag underhållsbeloppen vore synnerligen knappt tillräckliga i förhållande till nutida lefnadskostnader och att ifrågavarande statstjänare, åtminstone i allmänhet, icke blott väl behöfde utan äfven vore väl värda att af staten bispringas med ytterligare underhållsbidrag, så att deras näringsbekymmer under ålderns sena dagar måtte kunna i någon mån lättas, dock under förutsättning att sådant kunde ske med

anlitande af redan för ändamålet anvisade tillgångar och därutöfver ett måttligt årligt fyllnadsanslag.

Vid bedömandet af frågan, om och i hvad mån en sådan lösning kunde åstadkommas, ansåge de sakkunniga, att hänsyn borde tagas därtill, att, i den mån underhållsbidrag kunde anses vara för en hvar af billighetshänsyn påkalladt, såvidt möjligt lika förmån borde beredas för arméns och flottans manskap. Härvid hafva de sakkunniga emellertid framhållit, att förhållandena inom dessa två hufvudgrupper af underhållstagare vore i högst väsentlig mån olika såväl beträffande nu bestående understödsbelopp och villkoren för deras tillgodonjutande, som i fråga om åstadkommandet af de för understödjan det erforderliga penningmedel. På grund häraf ansåge de sakkunniga sig böra först behandla frågan om förbättring i underhållet för arméns nuvarande och blifvande underhållstagare och sättet att bestrida härför nödiga kostnader, samt därefter, med ledning af härvid framställda förslag, afgifva yttrande angående flottans manskap. I bägge fallen borde framställningen omfatta jämväl de få värnpliktiga, hvilka till följd af skada under tjänstgöring fått sig tillerkända underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa eller flottans pensionskassa i enlighet med de för pensionering från dessa kassar gällande, förut omförmälda bestämmelser.

Förbättring af underhållet åt manskap från armén.

Vid behandlingen af frågan om förbättradt underhåll åt manskap från armén hafva de sakkunniga först lämnat en redogörelse för innehållet af förut omnämnda, till dem inkomna eller öfverlämnade skrivelser i ämnet.

Sålunda hade korpraler och vice korpraler af indelta manskapet vid Lifregementets grenadjärer, Västgöta regemente, Upplands regemente, Kronobergs regemente, Dalregementet, Hälsinge regemente, Västmanlands regemente, Norrbottens regemente, Kalmar regemente, Jämtlands fältjägerregemente och Norra skånska infanteriregementet uti lika lydande skrivelser åberopat, att deras tjänstgöring blifvit i högst väsentlig mån mera betungande, än då deras aflöning bestämdes, samt på grund däraf hemställt, att deras lön måtte höjas till 400 kronor årligen och pensionen efter erhållet afsked bestämmas till 80 procent af lönen.

Korpraler och vice korpraler af Andra lifgrenadjärregementets indelta manskap hade anfört, att den förbättring i underhållet, som medgifvits vid 1900 och 1905 års Riksdagar, icke kunde anses motsvara den under senare åren förlängda tjänstgöringsskyldigheten, och att, då korpraler af de värnpliktigas klass icke kvarhölls i tjänst längre än till uppnådda 32 lefnadsår, korpraler af det indelta manskapet icke skäpligen borde tvingas att för erhållande af understöd underkasta sig en tjugufemårig tjänstgöringstid, på grund hvaraf de hemställt, att tjänstetiden måtte bestämmas till 20 år och underhållsbeloppet höjas med 100 kronor för korpraler och vice korpraler på stat, 75 kronor för korpraler och vice korpraler i regementet, beställningsmän och soldater, som genomgått underbefälsskola, och 50 kronor för öfriga soldater.

Uti särskild skrifvelse hade 69 soldater vid Dalregementet erinrat, att de underhållsmedel, som kunde komma att till dem utgå från Vadstena krigsmanshuskassa, delvis blifvit bestämda för lång tid sedan, då lefnadskostnaderna icke ens närmelsevis vore så höga som nu, samt att de senare medgifna förhöjningarna måste anses alltför obetydliga. Efter uppnådd föreskrifven tjänstetid komme de alla att blifva ganska gamla och orkeslösa, så att åtminstone de flesta af dem blefve hänvisade att lefva på detta underhåll, hvilket icke ens med de lägsta möjliga anspråk kunde räcka till fyllande af livets nödtorft. De hade därför framställt såsom önskemål förhöjdt understöd för dem, som uppnått fullt antal tjänstår, till exempelvis 75 procent af nuvarande löneförmåner eller till omkring 150 kronor samt afkortadt underhåll för dem, som uppnått exempelvis 20 tjänstår eller därutöver.

Fyra distinktionskorpraler af indelta manskapet vid Första lifgrenadjärregementet hade under åberopande af underhållsbeloppens otillräcklighet särskildt med hänsyn till penningvärdets minskning hemställt om förhöjning utöver nuvarande underhåll med 100 kronor för korpraler samt 75 kronor för vice korpraler, äfvensom i sammanhang härmed ifrågasatt, att underhållet, vare sig i sin helhet eller till någon del, kunde få utgå till efterlevande änka och minderåriga barn; och hade regementschefen medelst anteckning å skrifvelsen förklarar sig anse denna framställning mycket behjärtansvärd och därför vilja förorda bifall till densamma.

Två korpraler och tre soldater af Jämtlands fältjägerregemente hade å egna och kamraters vägnar anfört hufvudsakligen, att underhållsbeloppen från Vadstena krigsmanshuskassa icke numera motsvarade

tidens kraf, och att tjänstgöringens beskaffenhet lade hinder i vägen för enskildt förvärf. På grund häraf hade de hemställt, att underhållet hädanefter finge utgå med 100 kronor årligen samt för korpraler i förhållande härtill, äfvensom att sådant underhåll finge utgå äfven till dem, som till följd af sjukdom måste lämna tjänsten utan att hafva uppnått 25 tjänstår.

Bland det i tjänst varande indelta manskapet hade slutligen 33 korpraler, vice korpraler och soldater vid Värmlands regemente, under åberopande af enahanda skäl, som uti öfriga skrivelser anförts, hemställt, att underhållsbeloppet måtte i alla klasser höjas med 25 kronor, att tjänstetiden för att erhålla understöd måtte bestämmas till 20 år, samt att korpraler i regementet och menige beställningsmän måtte i fråga om underhållsförmåner likställas med korpraler på stat.

Under åberopande af att de understöd, som erhöles från Vadstena krigsmanshuskassa, vore alltför ringa för att kunna i nämnvärd mån afhjälpa de anspråkslösaste lefnadsbehof, hade vidare 17 gratialister, som tillhört Jönköpings regemente, anhållit, att äfven deras bekymmersamma ställning måtte behjärtas; hvarjämte å 520 gratialisters inom Östergötlands län vägnar föreslagits, att det understöd, som hvarje gratialist erhöle från krigsmanshuskassan, måtte ökas till 100 kronor; och hade slutligen ej namngifne »f. d. soldater» anhållit att komma i åtnjutande af samma understöd, som hädanefter kunde blifva beviljadt för afskedad soldat.

Af dessa nu anförda framställningar syntes de sakkunniga framgå, att icke blott ännu tjänande manskap utan äfven de, som redan undfått afsked med underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, allmänt närde bekymmer till följd af underhållsbeloppens ringhet i förhållande till nutida lefnadskostnader; och hade de sakkunniga, hvilka såsom redan framhållits hyste den uppfattningen, att just detta förhållande utgjorde skälet för förslag om förbättring af underhållet, icke kunnat finna annat, än att, om sådan förbättring skulle äga rum, densamma borde tillgodokomma icke allenast det ännu tjänande utan äfven det redan afskedade manskapet, desto hellre som det ännu tjänande manskapet under tiden, intill dess detsamma kunde uppflyttas i andra underhållsklassen, komme att åtnjuta väsentligen högre underhåll än alla de, som erhållit afsked före år 1901, åtnjutit eller ännu åtnjöte. Af den verkställda utredningen syntes de sakkunniga således vara ådagalagdt, att det förslag, de hade att framställa, borde, såsom ock enligt uppdraget varit förutsatt, omfatta såväl redan afskedadt som ännu tjänande manskap.

Däremot ansåge de sakkunniga kunna ifrågasättas, att underhållsbidrag skulle tillgodokomma allenast sådana underhållstagare, som styrktes vara i verkligt behof däraf eller åtminstone att sådana, hvilka kunde sägas hafva en god ekonomisk ställning, borde undantagas från bidrags tillgodonjutande. Efter sorgfälligt öfvervägande hade emellertid de sakkunniga funnit sig icke böra föreslå bestämmelser i sådan riktning. De underhållstagare, hvilka af antydd anledning kunde komma att uteslutas från bidrags åtnjutande, skulle utan tvifvel utgöra ett jämförelsevis ringa fåtal; och som bidraget under alla förhållanden måste, såsom förut vore antydt, inskränkas till ett ganska blygsamt belopp, skulle, enligt de sakkunnigas mening, således den besparing för statsverket, som uppkomme genom uteslutandet, säkerligen icke närmelsevis uppväga allt det besvär för underhållstagare och myndigheter jämte kostnader, som skulle uppstå, om för hvarje underhållstagare måste år efter år företes och pröfvas handlingar, som ådagalade hans behof af bidraget. Att vid sådan pröfning i hvarje fall träffa det rätta blefve förenadt med stor svårighet, om icke omöjligt. Och hos alla uteslutna skulle väckas missnöje, som väl finge anses lätt förklarligt, då de visste med sig, att de tjänat staten lika länge och lika väl som de icke uteslutna.

Om således underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa och därmed möjligen förenadt tillägg borde anses likställdt med vanlig tjänstepension i så måtto, att underhåll med tillägg utginge oberoende af underhållstagarens ekonomiska ställning och försörjningsförmåga, så funnes emellertid genom fortsatt anlitande af Invalidhusfonden och Konungens hospitalsfond utvägar att lämna de fattigaste och mest hjälplösa bland afskedadt manskap ytterligare bidrag. Härigenom kunde en utjämning åstadkommas, hvilken, såvidt möjligt vore, tillfredsställde billighetens fordringar.

Likasom de sakkunniga ansett, att beträffande understödens belopp någon pensionsreglering i egentlig mening icke kunde ifrågakomma, likaså hölle de före, att rubbning uti den sedan lång tid tillbaka gällande klassindelningen inom Vadstena krigsmanshuskassa och uti de föreskrifna villkoren för uppflyttning från lägre till högre klass icke borde äga rum. Klassindelningen och det därigenom stadgade förhållandet mellan understödsbeloppen i de särskilda klasserna måste ju anses grundade på en under lång tid vunnen och pröfvad erfarenhet rörande lämpligaste afvägandet af understödet vid olika grad af invaliditet och olika ålder.

Såsom en måhända följdriktig tillämpning af den utaf de sakkunniga sålunda uttalade åsikten borde det underhållstillägg, som nu kunde ifrågakomma, bestämmas till viss procent af hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa utgående underhållsbelopp, procenttalet lika för alla. Ett sådant tillvägagående skulle emellertid leda därhän, att, om procenttalet exempelvis bestämdes till 50, tillägget för enhvar af de 1,286 underhållstagare, hvilkas underhåll uppginge till 15 kronor årligen, skulle utgöra endast 7 kronor 50 öre samt för enhvar af de 4,966 underhållstagare, hvilkas underhåll uppginge till 24 kronor, endast 12 kronor. De 1,134 underhållstagare, hvilkas underhåll uppginge till 72 kronor eller därutöfver, skulle åter undfå tillägg till belopp växlande från 36 kronor till 62 kronor. Men flertalet af dessa sistnämnda underhållstagare undfinge jämväl understöd från Invalidhusfonden med belopp från och med 15 kronor till och med 35 kronor. Ett afsevärdt antal bland dem torde äfven åtnjuta understöd från Konungens hospitalsfond, hvars tillgångar uppenbarligen icke i allmänhet medgåfve utdelning åt underhållstagare i de lägre underhållsklasserna. De, som nu åtnjöte underhåll till belopp af 48 kronor eller därunder, utgjorde 11,254, hvartill komme 6,907 ännu tjänande, hvilkas årliga underhåll vid afskedstagandet skulle bestämmas till 36 kronor eller 48 kronor. Ett för enhvar underhållstagare lika tillägg till belopp ungefärligen motsvarande hälften af underhållsbeloppet i andra klassen, som utgjorde 48 kronor, skulle för 2,880 nuvarande och blifvande underhållstagare, som åtnjöte underhåll till detta belopp, tillskynda dem samma fördel, som om underhållet för alla höjdes med 50 procent. Men för 15,281 nuvarande och blifvande underhållstagare skulle tilläggets bestämmande till det antydda lika beloppet vara i väsentlig mån fördelaktigare. Endast 2,035 underhållstagare skulle hafva fördel af tilläggets bestämmande till 50 procent af underhållets belopp. Skulle tillägget utgå med viss procent, blefve, om procenttalet bestämdes högre än 50, skillnaden mellan det belopp, som tillfölle fåtalet, och det, som tillgodokomme flertalet, uppenbarligen ännu större, i samma mån som procenttalet höjdes.

Med hänsyn till nu antydda förhållanden hafva de sakkunniga såsom sin mening uttalat, att det underhållstillägg, som kunde ifrågakomma, borde bestämmas lika för enhvar underhållstagare. Skulle någon afsevärd hjälp därigenom beredas, borde detta tilläggsbelopp icke bestämmas lägre än enligt det af korpraler, vice korpraler och soldater vid Värmlands regemente afgifna förslag eller till 25 kronor för hvarje underhållstagare.

Men som kostnaden skulle i ganska afsevärd mån ökas, om tillägget finge tillgodonjutas redan vid uppnådd 45 års eller lägre ålder, och själförsörjningsförmågan kunde anses i allmänhet då ännu ett antal år vara oförminskad, ansåge de sakkunniga, att tillägget icke borde tillgodonjutas af andra än dem, som uppnått 50 års ålder.

Kostnadsberäkning och sättet för kostnadernas bestridande.

Utgående från den förutsättning, att en åldersgräns af 50 år blefve bestämd för rätten att tillträda det ifrågasatta underhållstillägget, hafva de sakkunniga lämnat följande utredning i fråga om kostnaden för den ökade underhållsutdelningen.

Enligt beräkningar, stödda på försäkringstekniska grunder och verkställda med biträde af sakkunnig person, utgjorde skuldvärdet för höjning med 1 krona af alla år 1906 utgående underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa i rundt tal 129,900 kronor samt skuldvärdet för lika höjning af underhållet till alla därefter afskedstagande i rundt tal 65,700 kronor eller tillsammans 195,600 kronor. Denna summa utgjorde det närvarande värdet af ett årligt anslag, som utginge under 30 år, till belopp af 10,640 kronor. Det årliga anslag, som under samma tid skulle erfordras för höjning med

10 kronor, utgjorde således	106,400 kronor
20 » » »	212,800 »
25 » » »	266,000 »
30 » » »	319,200 »
50 » » »	532,000 »
100 » » »	1,064,000 »

Då emellertid icke kunde antagas, att alla vid 1907 års ingång tjänande komme att kvarstå, till dess de blefve berättigade till underhåll, hölle de sakkunniga före, att ofvannämnda belopp borde anses vara de högsta, som kunde för ändamålet ifrågakomma. Därför borde ock, om det för förhöjning med 25 kronor erforderliga årliga anslag beräknades till 266,000 kronor, denna beräkning kunna anses fullt bebyggande.

Enligt redan verkställd beräkning, som omförmälts uti ett den 17 december 1907 till Eders Kungl. Maj:t afgifvet betänkande i fråga om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militär-

tjänstgöring m. m., utgjorde kapitalvärdet (skuldvärdet) af alla från Vadstena krigsmanshuskassa redan utgående underhåll med möjligen ifrågakommande förhöjningar genom uppflyttning i högre klass 5,491,098 kronor. Denna beräkning hade grundats endast på från truppförbanden infordrade förteckningar, hvadan de underhållstagare, som enligt de sakkunniga meddelad förteckning uppbure sina underhållsbelopp omedelbart hos arméförvaltningen, icke varit medtagna i beräkningen. Kapitalvärdet af dessas underhåll, på enahanda sätt beräknadt, utgjorde i rundt tal 63,000 kronor. Hela kapitalvärdet af redan utgående underhåll borde således beräknas till 5,554,098 kronor; och om härtill lades kapitalvärdet af hädanefter ifrågakommande underhåll, 3,156,746 kronor, utgjorde således hela det beräknade värdet 8,710,844 kronor. Denna summa utgjorde det närvarande värdet af ett årligt anslag under 30 år till belopp af 473,672 kronor, som dock, på grund af hvad förut anförts, de sakkunniga ansåge såsom ett maximum och därför kunde upptagas i rundt tal till 473,600 kronor. Nuvarande och kommande underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, ökad med 25 kronor för hvarje underhållstagare, skulle således kräva ett årligt anslag under 30 år till belopp af $473,600 + 266,000 = 739,600$ kronor.

Beträffande sättet för bestridandet af kostnaden för den ökade underhållsutdelningen erinra de sakkunniga först, att för detta ändamål kunde anlitas Vadstena krigsmanshuskassa och Invalidhusfonden jämte de till dessa fonder utgående på ordinarie stat uppförda anslag. Invalidhusfondens hufvudsakliga syftemål vore emellertid, såsom förut blifvit upplyst, att vid möjligt utbrott af krig erforderliga tillgångar ej saknades till pensioner och understöd, som då blefve af nöden. Hvad åter anginge Vadstena krigsmanshuskassa gifve bestämmelserna angående villkoren för utdelning därifrån åt afskedadt manskap vid handen, att kassans hufvudändamål i berörda hänseende numera borde anses vara att utdela underhåll åt det stammanskap, som under fredstid efter långvarig tjänstgöring eller på grund af ådragen kroppsskada afskedats, men att kassan likväl äfven vore afsedd för underhåll åt dem, som »i fält mot rikets fiender» blifvit skadade, så att de icke vidare kunde bibehållas i tjänst.

De sakkunniga ansåge sig vidare böra erinra därom, att det vid förut omnämnda den 17 december 1907 afgifna betänkande fogade förslag till lag om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under värnpliktigas och stammanskaps militärtjänstgöring, vore affattadt så, att detsamma borde vinna tillämpning å skada, ådragen icke blott

under fredsöfningar utan äfven under krig mot rikets fiender. Uti samma betänkande hemställdes, att de enligt lagförslaget ifrågakommande ersättningar måtte utgå från Beväringmanskapets invalid- och pensionsfond, samt att nämnda fond måtte beredas ett för ändamålet behöfligt årligt tillskott, hvars belopp under nuvarande förhållanden ansetts kunna begränsas till 30,000 kronor. Enligt hvad i nämnda betänkande funnes antydt, blefve emellertid sistnämnda fonds årliga inkomster, tillskottet däri inberäknadt, ingalunda tillräckliga, därest vårt land en gång skulle hemsökas af krig, utan blefve det i sådant fall nödvändigt att anlita andra medel för utbetalandet af de till antalet väsentligen ökade understöden. De sakkunniga ansåge därför att, om än Invalidhusfonden kunde af sina inkomster lämna årliga bidrag för den ifrågasatta understödstillökningen, densammas redan uppsamlade kapital likväl borde i enlighet med uttalandet i kungl. brefvet den 18 december 1849 bibehållas orubbadt för att kunna tagas i anspråk för fondens ofvan angifna hufvudändamål. Behovvet af Vadstena krigsmanshuskassas användande för dess förut angifna hufvudändamål syntes däremot komma att upphöra, sedan nuvarande underhållstagare och ännu tjänande manskap, som efter afskedstagande berättigades till underhåll, gått ur tiden. Det stammanskap, som efter den allmänna värnpliktens tillämpning och indelningsverkets fullständiga upphörande kunde komma att fortfarande användas för landets försvar, skulle nämligen icke såsom sådant kvarhållas i tjänst så länge, att enligt gällande bestämmelser därigenom kunde förvärfvas rätt till underhåll ur kassan, och för underhåll åt sådant manskap i anledning af skada, ådragen under militärtjänstgöring, blefve sörjdt, därest lag i ämnet utfärdades enligt förut omförmälda förslag. Vid sådant förhållande hölle de sakkunniga före, att icke blott kassans årliga inkomster utan äfven kapitaltillgången, åtminstone till hufvudsaklig del, skäligen kunde tagas i anspråk för fullgörande af den kassan åliggande underhållsutdelning jämte nu ifrågasatta tillökning af underhållsbeloppen.

I fråga om kostnadens bestridande hafva de sakkunniga således såsom sin mening uttalat,

att för ändamålet borde tagas i anspråk Vadstena krigsmanshuskassas årliga ordinarie anslag, i den mån desamma icke skulle anlitas för andra utgifter, hufvudsakliga delen af kassans kapitaltillgång, årliga räntan å återstoden, arrendemedel m. m., årligt bidrag från Invalidhusfonden och anslag af statsmedel för täckande af hvad som härutöfver erfordrades;

att återstoden af kassans kapital skulle bibehållas såsom säkerhets-

fond, hvilken, sedan underhållsutdelningen upphört, skulle sammanföras med Invalidhusfonden; samt

att Invalidhusfondens nuvarande kapital borde bibehållas orubbadt, jämte någon del af dess årliga inkomster, så att denna fond kunde, så vidt möjligt, växa till det belopp, som med vidare upplöpande ränta vore erforderligt för vinnande af fondens hufvudändamål.

De sakkunniga hafva härefter lämnat en närmare redogörelse för genomförandet af den utaf dem uppställda planen och i sådant afseende i hufvudsak anfört följande.

Enligt gifna föreskrifter skulle från Vadstena krigsmanshuskassa, förutom gratialistunderhållen, årligen afsättas a) till Kungl. Maj:ts egen disposition 3,000 kronor, att användas till gratifikation och understöd åt afskedade officerare, underofficerare och soldater samt deras vederlikar, hvilka i rikets tjänst sig fördelaktigt utmärkt men efter afskedstagande befunne sig i styrkt fattigdom och behof af skyndsam hjälp, b) till Kungl. Maj:ts disposition 1,050 kronor till gamla afskedade och nödlidande officerares underhåll, c) till arméförvaltningens disposition, att användas till nådegåfvor åt fattiga, bräckliga och gamla krigsmän af afskedadt manskap ett belopp, som under åren 1902—1906 växlat från 90 kronor lägst till 230 kronor högst, d) till understöd för fattiga och sjuka f. d. soldater af Stockholms garnison 1,000 kronor, som utbetalades till stadens fattigvårdsnämnd, e) bidrag till arméns pensionskassa, motsvarande tre femtedelar af krigsmanshusets äldre medel, hvilket bidrag under åren 1902—1906 växlat från 105,540 kronor 88 öre år 1904 till 107,160 kronor 47 öre år 1903, f) pension från Svedenheimska fonden, hvars kapital öfverlämnats till krigsmanshuskassan, 125 kronor, som skulle tilldelas en värdig afskedad regements-officer eller kapten i torftiga omständigheter, helst en sådan, som hade hustru, och med företräde för den, som på hederligt sätt blifvit i krig illa blesserad, samt g) förut omförmälda understöd åt marinsoldater, hvilket anslags belopp år efter år minskats och år 1906 utgjorde 368 kronor 34 öre.

Enligt ett för kassan med ledning af de för statskontoret och arméförvaltningen tillgängliga uppgifter upprättadt bokslut utgjorde fondens behållning vid 1907 års slut 4,424,467 kronor 38 öre, bestående af

Kontant behållning	kronor	63,536: 57
Utlånta medel	»	4,316,300: 05
Fordringar	»	44,630: 76

Hvad anginge de till Eders Kungl. Maj:ts särskilda disposition för gratifikationer och pensioner afsatta medel, utvisade en från arméförvaltningen meddelad uppgift, att af dessa medel under år 1907 utbetalts understöd till 9 f. d. officerare med belopp, växlande från 200 kronor till 600 kronor, till 4 f. d. underofficerare och vederlikar med belopp, växlande från 50 kronor till 100 kronor och till en gevärshandtverkare med 100 kronor, tillsammans 3,375 kronor. Enligt hvad de sakkunniga hade sig bekant, vore åtminstone en bland dessa understödstagare, hvars årliga underhåll uppginge till 600 kronor, numera afliden. De öfriga hade alla uppnått ganska hög ålder, och som en tillfredsställande pensionering för befäl och underbefäl numera blifvit genomförd, kunde det antagas, att understödstagarnes antal och understödets sammanräknade belopp år efter år skulle minskas. Årliga utgiften från dessa anslag torde därför icke behöfva beräknas till mera än 2,500 kronor i medeltal.

Den andel af årsinkomsten, som borde öfverföras till arméns pensionskassa, ansåge de sakkunniga böra för framtiden beräknas till i rundt tal 106,000 kronor årligen.

Det anslag å 1,000 kronor, som Stockholms fattigvårdsnämnd årligen uppbure till understöd för fattiga och sjuka f. d. soldater af Stockholms garnison, skulle enligt kungl. brefvet den 14 oktober 1851 utgå i afräkning på det underhåll, nämnden för dessa personers vårdande ägde att jämlikt gällande förordning om fattigvården af allmänna medel utbekomma. I berörda hänseende hade numera genom den allmänna värnpliktens införande väsentligen förändrade förhållanden inträdt, och krigsmanshuskassan torde icke skäligen böra belastas med utgift för andra än sådana f. d. soldater af Stockholms garnison, som värfvats enligt förut gällande bestämmelser. I mån som dessa f. d. soldater ginge bort, syntes därför anslaget kunna minskas och slutligen alldeles upphöra samt Stockholms kommun böra likställas med andra kommuner, inom hvilkas område truppförband funnes förlagdt.

Samtliga förut omförmälda utgifter jämte expenser, hvilka skulle gäldas af krigsmanshuskassan utöfver därifrån utgående gratialistunderhåll, kunde, enligt hvad de sakkunniga sålunda anfört, sammanräknade icke komma att uppgå till mera än 110,000 kronor årligen i medeltal, och om detta belopp afräknades från kassans egna ordinarie anslag, tillsammans 326,640 kronor, så återstode af dessa anslag årligen 216,640 kronor, som vore att påräkna för gratialistunderhållet.

Af kassans kapital, som, enligt hvad redan nämnts, den 31 december 1907 uppgick till 4,424,467 kronor 38 öre, borde enligt förut

angifna plan kunna tagas i anspråk 3,678,000 kronor, och utgjorde denna summa det närvarande värdet af ett för ifrågavarande ändamål under 30 år utgående årligt anslag till belopp af 200,000 kronor.

Sedan nämnda kapitalandel tagits i anspråk, återstode af kapitalet i rundt tal 746,500 kronor såsom säkerhetsfond. Efter samma räntefot, 3,5 procent, som tillämpats vid förut nämnda på försäkringstekniska grunder stödda beräkningar, skulle årliga ränteafkastningen å sistnämnda belopp utgöra omkring 26,100 kronor. Då därjämte till kassan årligen inflöte arrendemedel jämte skatte- och åborättsafgift, tillsammans omkring 1,600 kronor, syntes kassan kunna utan vidare anlåtande af kapitalet årligen använda minst 27,660 kronor.

För ifrågavarande ändamål borde kassan således kunna af egna tillgångar årligen bestrida 444,300 kronor.

Enligt uppgifter från arméförvaltningen och statskontoret hade Invalidhusfondens kapitalbehållning vid 1907 års slut uppgått till i rundt tal 3,272,500 kronor. Denna fond hade att årligen bestrida, förutom understöd till afskedadt manskap af armén och flottan, jämväl gratifikation-er åt f. d. officerare och underofficerare, och i sistnämnda hänse-ende hade enligt förutnämnda kungl. bref för år 1907 beviljats sam-manräknade 17,610 kronor. Med hänsyn till förut omförmälda regle-ring af pensioneringen för officerare och underofficerare ansåge de sak-kunniga det med visshet kunna antagas, att detta belopp icke allenast icke ökades utan äfven under årens lopp mer och mer minskades. Då vi-dare arméns och flottans manskap efter allmänna värnplikens fullstän-diga genomförande icke kunde antagas uppfylla nu stadgade villkor för erhållande af svärdsmedaljpen-sioner, torde ock det för medaljpen-sioner erforderliga belopp komma att år efter år minskas. Så måste äfven blifva förhållandet med de till Norra skånska och Södra skånska infanteriregementenas pensionskassor beviljade bidrag.

Enligt hvad kapitalkonto till rikshufvudboken utvisade, hade sum-man af Invalidhusfondens inkomster af räntemedel m. m. jämte förut omförmälda från statsverket utgående ersättningsanslag öfverskjutit summan af fondens utgifter för gratifikation-er och nådegåfvor samt svärds- och medaljpen-sioner år 1902 med 80,316 kronor, år 1903 med 78,498 kronor 78 öre, år 1904 med 81,097 kronor 88 öre, år 1905 med 85,252 kronor 68 öre och år 1906 med 89,697 kronor 86 öre. År 1907 utbetaltes alla de för åren 1904, 1905, 1906 och 1907 bevil-jade bidragen till Norra och Södra skånska infanteriregementenas pen-sionskassor, men detta oaktadt skulle enligt meddelade uppgifter skill-

naden mellan berörda två summor för sistnämnda år utgöra 85,070 kronor 8 öre.

Då det på grund af ofvan anförda förhållanden måste kunna med viss-
het antagas, att fondens utgifter skulle år efter år i afsevärd mån
minskas, ansåge de sakkunniga, att till ifrågavarande ändamål kunde
utan äfventyr tagas i anspråk årligt bidrag från fonden till belopp af
minst 84,300 kronor, häri naturligtvis inberäknadt det belopp, 30,000
kronor, som enligt särskild föreskrift årligen från och med år 1885
öfverförts och fortfarande öfverfördes från fonden till Vadstena krigs-
manshuskassa för denna kassas förstärkande. Visserligen vore uti förut
omnämnda, den 17 december 1907 afgifna betänkande i fråga om ersättn-
ing i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring
m. m., antydt att, därest Invalidhusfonden icke skulle hafva behof af
omförmälda årliga ersättningsanslag af statsmedel, 60,350 kronor,
(sid. 12) det kunde ifrågasättas, huruvida icke detta anslag borde för-
delas mellan Vadstena krigsmanshuskassa samt Beväringmanskapets
invalid- och pensionsfond med 30,000 kronor till den förstnämnda och
30,350 kronor till den sistnämnda fonden. Men som med Invalidhus-
fondens ändamål mera öfverensstämde, att dess medel användes för
understöd åt afskedadt manskap, borde, enligt de sakkunnigas mening,
Invalidhusfondens årliga öfverskott oakortadt användas för detta ändamål
samt Beväringmanskapets invalid- och pensionsfond beredas det
för denna fond erforderliga bidrag genom anvisande af särskildt årligt
anslag.

Om således till det belopp, 444,300 kronor, som Vadstena krigs-
manshuskassa borde kunna af egna tillgångar bestrida, lades ett årligt
bidrag från Invalidhusfonden till belopp af 84,300 kronor, blefve det
för ifrågavarande ändamål årligen tillgängliga belopp tillsammans
528,600 kronor. Då emellertid det årligen erforderliga beloppet för
nuvarande och kommande underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa,
ökadt med 25 kronor för hvarje underhållstagare, beräknats uppgå till
739,600 kronor (sid. 25), måste således krigsmanshuskassan för att
kunna fullgöra berörda förpliktelse komma i åtnjutande af ett årligt
tillskott från statsverket till belopp af 211,000 kronor. Statsverkets
årliga utgiftssumma skulle dock icke behöfva ökas med hela detta
belopp. För den tidigare pensionering af arméns indelta manskap,
som vore omförmäld uti kungl. brefvet den 7 juli 1905, hade nämligen,
såsom förut omförmälts (sid. 9), sistnämnda års Riksdag på extra stat
beviljat ett å tionde hufvudtiteln uppfördt förslagsanslag till belopp af
50,000 kronor. Detta anslag uppfördes i riksstaterna för åren 1907

och 1908 med oförändradt belopp, men vore för år 1909 beviljadt med nedsatt belopp, 40,000 kronor. Då vid beräkandet af hela den årliga kostnadssumman hänsyn tagits till berörda tidigare pensionering, men däremot det för ändamålet anvisade anslaget icke ingått bland de medel, som ansetts vara tillgängliga för kostnadssummans bestridande, skulle, om nämnda anslag fortfarande finge utgå, därutöfver icke erfordras mera än 171,000 kronor för att komma upp till det erforderliga fyllnadsanslagets belopp 211,000 kronor. Budgetens verkliga ökning skulle således utgöra 171,000 kronor.

Visserligen kunde det inträffa, att, sedan, enligt planen för ifrågasvarande angelägenhets ordnande, af Vadstena krigsmanshuskassas kapital förbrukats 3,678,000 kronor, flera eller färre underhållstagare ännu funnes i lifvet och fortfarande skulle åtnjuta underhåll från kassan. Men otvifvelaktigt blefve då kassans årliga ordinarie anslag fullt tillräckliga för bestridande af den ännu återstående underhållsutdelningen. Med visshet kunde således antagas, att, när en gång underhållsutdelningen upphörde och samtidigt därmed de årliga gratifikationerna och nådegåfvorna från Invalidhusfonden, om icke alldeles indroges, likväl komme att tillsammans utgå med väsentligen minskadt belopp, ej mindre återstoden af Vadstena krigsmanshuskassas kapital, 746,500 kronor, än äfven Invalidhusfondens kapital, som torde hafva vuxit till minst 3,353,500 kronor, tillsammans 4,100,000 kronor, skulle finnas i behåll. Detta kapital komme att blifva räntebärande, och om de två kassorna jämväl efter nämnda tidpunkt finge åtnjuta dem tillkommande årliga ersättningsanslag, hölle de sakkunniga före, att det sammanräknade kapitalet kunde växa till en ganska ansenlig fond för tillgodo-seende af de understödsbehof, som uppstode, därest vårt land skulle blifva inveckladt i krig.

Nedsättning i den för rätt till underhåll bestämda tjänstetiden.

I sammanhang med den sålunda verkställda utredningen rörande förbättrad underhållsutdelning af det hären nu och förut tillhörande manskap, som redan är eller framdeles enligt gällande bestämmelser kan blifva berättigadt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, hafva de sakkunniga tagit i öfvervägande till dem öfverlämnade uppgifter och utlåtanden i fråga om rätt för ännu i tjänst varande indelt manskap, som erhåller afsked efter 20 tjänstår, att vid uppnådda 45 lefnadsår tillträda pension från Vadstena krigsmanshuskassa.

Redan vid 1904 års Riksdag väcktes i Andra kammaren motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att åtgärder måtte vid-

tagas, så att kvarstående indelt manskap blefve berättigadt att redan efter 20 tjänstår och vid uppnådda minst 50 lefnadsår undfå underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa. Denna motion åsyftade således, att bestämmelserna i kungl. brefven den 6 maj 1881 och den 22 juni 1900 därom, att till underhåll i fjärde klassen med årligt gratial af 24 kronor finge uppföras indelt manskap, som erhållit afsked med anmälan till underhåll på expektans, så snart den afskedade uppnått en ålder af 50 år och 30 år från hans antagande i tjänst förflutit, skulle ändras i så måtto, att den afskedade finge anmälas till underhåll på expektans efter 20 års tjänstetid. Statsutskottet hemställde om afslag å motionen, enär befaras kunde, att en alltför hastig afgang af indelt manskap blefve följden af en sådan bestämmelse, hvilket icke vore lämpligt under härordningens första öfvergångsperiod. Denna hemställan bifölls af bägge kamrarna.

Motionen upprepades vid 1905 års Riksdag, men, enär någon tids erfarenhet borde afvaktas beträffande verkningarna af då fattadt beslut om rätt för indelt manskap att afgå med full pension efter uppnådda 25 tjänstår, afstyrkte statsutskottet bifall. Utskottets hemställan bifölls af Första kammaren, hvaremot Andra kammaren biföll motionen.

I anledning af dessa motioner afläts emellertid från landtförsvarsdepartementet den 20 november 1905 skrifvelse till arméfördelningscheferna med anmodan att inhämta och med eget utlåtande till Kungl. Maj:t öfverlämna yttranden från cheferna för de till hvarje fördelning hörande indelta truppförband i fråga om det inflytande på truppförbandets tjänstbarhet en bestämmelse om rätt för indelt manskap, som erhållit afsked efter 20 tjänstår, att vid uppnådda 45 lefnadsår tillträda pension från Vadstena krigsmanshuskassa skulle utöfva; och skulle vid omförmälda yttranden fogas uppgift å antalet vid truppförbandet kvarstående indelt manskap, som under år 1907 uppnådde eller redan förut uppnått 20 men icke 25 tjänstår samt under samma år fyllt 45 lefnadsår. För vinnande af ytterligare utredning rörande denna fråga, hvori chefen för generalstaben den 3 februari 1906 afgifvit utlåtande, anmodades arméfördelningscheferna genom skrifvelse den 12 i samma månad att infordra och insända uppgifter angående antalet af indelt manskap, som under hvart och ett af åren från och med 1908 till och med 1912 uppnådde 20 tjänstår samt 45 lefnadsår.

Enligt de sålunda infordrade uppgifterna skulle, jämligt de sakkunnigas därpå grundade yttrande, det indelta manskap, som under hvart och ett af nedannämnda år uppnått eller uppnådde 20 tjänst- och 45 lefnadsår, utgöra

år 1907	339 man,	år 1908	293 man,
» 1909	232 »	» 1910	250 »
» 1911	280 »	» 1912	248 »

Af truppförbandscheferna hafva 24 ansett den ifrågasatta ändringen i bestämmelserna om rätt till underhåll från krigsmanshuskassan icke komma att utöfva något menligt inflytande på vederbörande truppförbands tjänstbarhet, hvaremot 5 mer eller mindre bestämdt uttalat motsatt åsikt.

Cheferna för Andra, Fjärde, Femte och Sjätte arméfördelningarna hafva omfattat den förstnämnda åsikten och således ansett den ifrågasatta ändrade bestämmelsen icke kunna utöfva menligt inflytande å dem underlydande truppförbands tjänstbarhet. Bestämmelsen tillämpad på obefordradt manskap har af chefen för Tredje arméfördelningen ansetts icke komma att minska truppförbandens tjänstduglighet. Utsträcktes tillämpningen åter till det befordrade manskapet, kunde fara vara för handen, att afgangen bland detta blefve så stor, att regementena mera, än önskligt vore, hänvisades till volontärbefäl under de för utbildningsarbetet särskildt kräfvande öfvergångsåren. Då emellertid ett tidigare pensionerande af det indelta manskapet kunde ur åtskilliga synpunkter vara önskvärdt, syntes den anförda olägenheten ej böra tillmätas den betydelse, att åtgärden i fråga ej borde komma till utförande.

Chefen för Första arméfördelningen hade i utlåtande den 23 december 1905 anført, att den ifrågasatta bestämmelsen utan tvifvel komme att påskynda det indelta manskapets afgang. Intill år 1911, då för första gången tre årsklasser värnpliktiga skulle deltaga i regementsöfningarna vid infanteriet, komme emellertid manskapsstyrkan ändock att minskas ganska afsevärdt dels genom det indelta manskapets afgang, dels emedan uttagningen till kavalleriet måste från och med år 1908 ökas. Det lede ej heller något tvifvel, att redan med gällande bestämmelser manskapsstyrkan under åren närmast före år 1911 vid infanteriets regementsöfningar blefve så knapp, att regementena endast med svårighet kunde indelas på tre bataljoner. Med hänsyn härtill måste därför hvarje åtgärd, hvilken skulle ytterligare inskränka infanteriets manskapsstyrka under de närmaste åren, betraktas såsom en afsevärd olägenhet. Innan indelningsverket började indragas, fortplantades vid regementena traditionerna och den häfdvunna disciplinära uppfattningen till väsentlig del genom det indelta underbefälet. Enligt 1901 års härordning skulle volontärbefälet träda i det indelta underbefälets ställe. Men så länge

volontärernas utbildning hufvudsakligen vore förlagd till skolor utom regimentena, kunde de med nuvarande korta tjänstetid icke blifva bärare af regimentenas traditioner. Först sedan infanteriregimentena några år varit under eget tak, kunde volontärernas uppfostran blifva sådan, att regimentena kunde utan afsaknad helt och hållet afvara det indelta underbefälet. Då till den tjänstbarhet, som kräfdes af infanteriregimentena, måste anses höra, att de, när så fordrades, kunde lämna en väpnad disciplinerad styrka för att upprätthålla ordningen inom landet och för att bevaka militära förråd eller annan statens egendom, syntes det indelta manskapet äfven ur denna synpunkt erbjuda en ganska välbehöflig komplettering af härorganisationen. Vid kavalleriet gjorde sig nämnda förhållanden visserligen icke lika kraftigt gällande som vid infanteriet. Men i visst hänseende kunde äfven inom kavalleriets truppförband det kvarstående indelta manskapet, intill dess den öfriga manskapsstyrkan komme att ökas, blifva i hög grad nyttigt. Hvad som utgjorde största svårigheten att uppehålla de indelta truppförbandens tjänstbarhet vore bristen på duktigt underbefäl af manskapsklassen. Den ifrågasatta åtgärden skulle naturligtvis öka de redan befintliga svårigheterna att kvarhålla i tjänst just de åldersklasser af de indelta korpralerna, som ännu innehade nöjaktig militär användbarhet. På grund af det sålunda anförda ansåge arméfördelningschefen den ifrågasatta ändrade bestämmelsen skola i afsevärd grad nedsätta truppförbandens tjänstbarhet, därest densamma genomfördes före år 1911.

Chefen för generalstaben hade erinrat, att de väsentliga skiljaktigheterna i truppmyndigheternas uppfattning tydligen hade sin grund uti det sätt, hvarpå indelningsverkets afveckling försiggått inom olika delar af riket. Där ett jämförelsevis obetydligt antal indelt manskap kvarstode i rullorna, funne man den ifrågasatta förändringen icke förenad med någon större risk. Vid de truppförband åter, där afvecklingen försiggått långsammare och således en afsevärd indelt stam ännu stode till förfogande, ställde man sig afvisande emot sänkning af pensionsåldern utöfver hvad som redan vid 1905 års Riksdag beslutits. Försiktigheten bjöde att icke påskynda det indelta manskapets afgang, förr än den nya organisationen vunnit erforderlig stadga, så mycket hellre som man saknade erfarenhet om verkningarna utaf den år 1905 beslutade förändringen i fråga om pensionsåldern. Skulle en ytterligare sänkning af pensionsåldern medföra ett massafskedande af indelt manskap, komme persontillgången intill år 1911, då ytterligare en årsklass värnpliktiga underginge repetitionsöfning, att blifva så knapp, att ut-

bildning på tre bataljoner under regementsöfningarna måhända ej kunde äga rum. Under åberopande af hvad sålunda och i öfrigt anförts hemställde chefen för generalstabem, att pensionsåldern för indelt manskap »för närvarande» icke måtte ytterligare sänkas.

Vidare erinra de sakkunniga, att vid 1908 års Riksdag ånyo inom Andra kammaren väckts en motion med hemställan, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt vidtaga åtgärder för beredande af underhåll på expektans från Vadstena krigsmanshuskassa åt indelt manskap efter minst 20 tjänstår. Statsutskottet hemställde med hänvisning till det uppdrag, som lämnats de sakkunniga, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall. Denna utskottets hemställan godkändes af Första kammaren, hvaremot Andra kammaren med afslag å densamma biföll motionen.

Beträffande förslaget om nedsättning af de till pension berättigande tjänstårens antal, såvidt detta förslag hade omedelbart samband med de sakkunnigas uppdrag beträffande förbättrad pensionering af det lären nu och förut tillhörande manskap, som vore eller framdeles enligt gällande bestämmelser kunde blifva berättigadt till pension (underhåll) från Vadstena krigsmanshuskassa, hafva de sakkunniga erinrat, att vid utarbetandet af förut omförmälda, på försäkringstekniska grunder stödda beräkningar antagits, att allt det indelta manskap, som vid upprättande af de till dem öfverlämnade förteckningarna ännu tjänstgjorde, skulle kvarstå i tjänst så länge, att detsamma i sin helhet blefve berättigadt till pension enligt gällande bestämmelser. Den beräknade kostnadssumman för manskapets pensionering vore således ett maximum. Vid sådant förhållande och då förslaget icke afsåge nedsättning af det minsta antal lefnadsår, som skulle vara uppnådt, innan pensionen finge tillträdas, kunde den ifrågasatta förändringen i villkoren, enligt de sakkunnigas åsikt, icke i och för sig verka höjning af berörda kostnadssumma annorledes, än att, då enligt nu gällande bestämmelse de, som vunnit anställning vid 21 års eller högre ålder, icke kunde tillträda pension förr än 25 år därefter, således vid något högre ålder än 45 år, däremot efter antalet tjänstårs nedsättning till 20 pensionen alltid skulle få tillträdas redan vid uppnådda 45 lefnadsår. Någon mera afsevärd ökning af kostnadssumman vore emellertid icke till följd häraf att befara. Men tydligt vore, att, om genom nedsättning af det för rätt till pension nödiga antalet tjänstår möjligheten att blifva pensionsberättigad i väsentlig mån underlättades, många kunde komma att för vinnande af denna förmån afstå från afskedstagande under den tid, som kunde

återstå, intill dess den förkortade tjänstaldern uppnåtts, och att dymedelst Vadstena krigsmanshuskassa kunde komma att få under en lång följd af år utbetala pension, som eljest icke ifrågakommit. För att motväga den ökning i utgift, hvarmed krigsmanshuskassan på nu nämnda sätt kunde blifva betungad, ansåge de sakkunniga, att sådan bestämmelse borde meddelas, att den, som erhöle afsked efter endast 20 tjänstår, icke finge tillträda pension förr än han uppnått 50 lefnadsår, detta desto hellre som de, hvilka tjänat endast 20 år, icke skäligen borde i allo likställas med dem, hvilkas tjänstetid uppginge till 25 år. Under förutsättning af bifall till detta förslag ansåge de sakkunniga sig kunna förorda, att äfven de, som erhöle afsked efter endast 20 tjänstår, kunde komma i åtnjutande af pension (underhåll) i tredje klassen med 36 kronor årligen, korpralstillägg oberäknadt. Därutöfver skulle de vid pensionens tillträädande komma i åtnjutande af den förbättring i pensionen, som de sakkunniga, såsom förut blifvit nämndt, ansett sig böra förorda. Den för bestridande af kostnaden härför beräknade årliga summan skulle icke undergå någon förändring genom tillämpning af de ifrågasatta ändrade bestämmelserna.

Vidkommande härefter den inverkan, som dessa bestämmelser skulle komma att utöfva å de särskilda truppförbandens tjänstbarhet, hafva de sakkunniga ansett sig böra fästa uppmärksamhet därå, att utlåtandena i ärendet afgifvits i slutet af år 1905 eller början af år 1906 och grundade sig å då rådande förhållanden, samt att de nya bestämmelserna icke kunde komma att tillämpas förr än tidigast år 1910. Under tiden hade vid Riksdagarna åren 1907 och 1908 fattats beslut om afsevärd förbättring i aflöningsvillkoren för ej mindre volontärer af alla grader än äfven korpraler och menige af det indelta manskapet under viss tjänstgöring, hvarjämte åtgärd vidtagits för underlättande af manskapsrekryteringen. Dessa anordningar torde öppna utsikt till erhållande af bättre tillgång på lämpligt underbefäl bland volontärer samt bereda möjlighet att i tjänst kvarhålla för öfningarna behöfligt indelt manskap, så länge detsamma vore härför fullt användbart. Härtill komme att, såsom redan vore antydt, de ifrågasatta nya bestämmelserna icke kunde vinna afsevärd tillämpning förr än vid den tidpunkt, då redan tre årsklasser af värnpliktiga komme att deltaga i regementsöfningarna och det indelta manskapet således blefve mindre behöfligt för uppbringande af truppförbanden till nödig manskapsstyrka. Med hänsyn till sålunda inträdda förändrade förhållanden hölle de sakkunniga före, att de uttalade betänkligheterna numera icke kunde tillmätas afgörande betydelse.

De sakkunniga ansåge sig således kunna förorda, att kvarvarande indelt manskap måtte kunna efter uppnådda 20 tjänstår erhålla afsked med rätt att anmälas till underhåll på expektans i tredje klassen, så snart den afskedade uppnått 50 års ålder.

Slutligen hafva de sakkunniga ansett sig böra fästa uppmärksamhet därá, att, enligt de till dem öfverlämnade förteckningarna, från Vadstena krigsmanshuskassa utbetalas underhåll till åtskilliga underhållstagare, hvilka fått afsked eller eljest kommit i åtnjutande af underhåll vid så unga år, att de ingalunda kunnat ens närmelsevis uppfylla stadgade villkor i afseende å tjänstår och lefnadsålder. Underhållet måste således hafva meddelats på grund af kroppsskada, ådragen under tjänstgöring, och dess belopp bestämts med hänsyn till den af skadan förorsakade grad af invaliditet. Dessa underhållstagare finge ju vänta jämförelsevis lång tid, innan de uppnådde 50 års ålder och då komme i åtnjutande af det ifrågasatta tillägget. Men, därest af sådan anledning något särskildt understödsbidrag under tiden kunde vara af verkligt behof påkalladt och behofvet icke kunde afhjälpas genom utdelning från Invalidhusfonden, syntes fråga härom böra uppå framställning blifva föremål för undersökning och pröfning i hvarje särskildt fall.

Någon allmängiltig regel ansåge de sakkunniga icke kunna i detta hänsende angifvas.

På grund af det anförda hemställde de sakkunniga dels om vidtagande af erforderliga åtgärder, så att

afsked måtte meddelas indelt manskap efter uppnådda 20 tjänstår med rätt att anmälas till underhåll på expektans i Vadstena krigsmanshuskassas tredje klass, så snart den afskedade uppnått 50 års ålder samt

hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa nu och framdeles utgående, enligt gällande föreskrift bestämdt underhåll (gratial) måtte ökas med 25 kronor årligen under villkor, att sådant tillägg icke finge åtnjutas af annan än den, som uppnått 50 års ålder,

dels ock att till bestridande af kostnaden härför Vadstena krigsmanshuskassa måtte tillerkännas

på ordinarie stat under tionde hufvudtiteln i stället för det nu till belopp af 83,000 kronor uppförda anslag till »förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap» ett till 294,000 kronor förhöjdt årligt anslag under benämning »förhöjning i gratialen åt afskedadt manskap»,

äfvensom ett årligt bidrag från Invalidhusfonden till förhöjdt belopp af 84,300 kronor.

Myndigheternas yttranden öfver förslaget.

På grund af nådig remiss har arméförvaltningens civila departement, efter det arméfördelningscheferna, militärbefälhafvaren på Gottland, kommandanten i Boden och generalintendenten blifvit hörda, den 26 september 1908 afgifvit underdånigt utlåtande öfver det af de sakkunniga framställda förslaget.

I *första punkten* af detta förslag hafva de sakkunniga hemställt, att afsked måtte meddelas indelt manskap efter uppnådda 20 tjänstår med rätt att anmälas till underhåll på expektans i Vadstena krigsmanshuskassas tredje klass, så snart den afskedade uppnått 50 års ålder.

Chefen för Tredje arméfördelningen har i detta afseende uttalat den åsikten, att, därest det befordrade indelta manskapet alltför brådstörtadt aflägsnades, innan volontärunderbefälet vore ägnadt att fylla behovet af underbefäl utaf manskapsklassen, ett nedsättande af truppförbandens tjänstbarhet kunde inträda. Därjämte har han anført, att det indelta manskapet möjligen kunde blifva behöfligt för upprätthållandet af ordningen inom landet och för bevakningen af militära förråd, det senare intilldess alla truppförband erhållit fullständiga kasern-etablissemang.

Då afgangen af indelt manskap under senare åren varit större än förut antagits, hvaremot antalet anställda volontärer ej motsvarat behovet, har äfven chefen för Fjärde arméfördelningen uttalat farhåga för, att truppförbandens tjänstbarhet skulle under de närmaste åren lida men genom ett bifall till förslaget om rätt för indelt manskap att ur tjänsten afgå redan efter 20 tjänstår med rätt till underhåll efter uppnådda 50 lefnadsår.

Tjänstförrättande chefen för Första arméfördelningen, cheferna för Andra, Femte och Sjätte arméfördelningarna samt kommandanten i Boden hafva däremot icke gjort någon erinran mot förslaget i denna del.

I *andra punkten* hafva de sakkunniga föreslagit, bland annat, att hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa nu och framdeles utgående enligt gällande föreskrift bestämdt underhåll^{gratual} må ökas med 25 kronor årligen, under villkor att sådant tillägg icke må åtnjutas af annan än den, som uppnått 50 års ålder.

Den sålunda föreslagna underhållsförbättringen har af samtliga i ärendet hörda myndigheter tillstyrkts såsom varande synnerligen välbehöflig.

Af tjänstförrättande chefen för Första arméfördelningen har framhållits, att i första hand korpralstillägget borde höjas, enär korpralers och vice korpralers tjänstgöring blifvit afsevärdt ökad genom 1901 års härordning. I detta hänseende har å andra sidan chefen för Andra arméfördelningen erinrat, att korpraler och vicekorpraler erhålla särskild godtgörelse under den ökade tjänstgöringen, samt att, om någon ytterligare förmån skulle anses böra dem beredas, densamma borde, enär alla icke toges i anspråk i lika mån, utgå genom högre aflöning för verkligt utförd tjänstgöring och ej genom en svårberäknelig underhållsförhöjning, att utgå efter erhållet afsked.

För bestridandet af den kostnad, som skulle blifva förenad med den föreslagna underhållsförhöjningen, hafva de sakkunniga ifrågasatt, att, bland andra tillgångar, en hufvudsaklig del af Vadstena krigsmanshuskassas kapitaltillgång skulle tagas i anspråk. Häremot hafva de flesta arméfördelningscheferna äfvensom kommandanten i Boden erinrat, att denna kassa borde åtminstone till största delen bibehållas för att underlätta den underhållsskyldighet, som efter ett krig åläge staten gent emot i kriget skadadt manskap. Kommandanten i Boden har därjämte anfört, att anspråk på pensionering af fast anställdt manskap väl kunde i framtiden uppstå och böra i arméns intresse förverkligas. Äfven af denna anledning borde kassan bibehållas om möjligt oförminskad.

Arméförvaltningens civila departement, som granskat de uppgjorda beräkningarna för kostnadernas bestridande, för såvidt ske kunnat, har tillstyrkt förslaget i alla delar; dock under uttalande, att departementet funne de af förut omförmälda myndigheter angifna skäl för bibehållandet af Vadstena krigsmanhuskassas kapital orubbadt särdeles beaktansvärda.

Statskontoret har enligt underdånigt yttrande af den 25 nästlidne februari ansett sig böra biträda hvad i förevarande betänkande anförts om behovet af pensionsförhöjning för arméns och en del af flottans manskap samt om angelägenheten däraf, att förbättring i sådant afseende beredes icke blott hädanefter afgående utan äfven redan afskedadt manskap. Icke heller hade statskontoret något att erinra mot förslaget, att förbättringen bereddades i form af en för alla ifrågavarande pensionärer lika stor tilläggspension; och syntes det i betänkandet framlagda förslaget jämväl i öfrigt vara af beskaffenhet att kunna i hufvudsak af statskontoret förordas. Kostnaderna för förslagets genomförande vore dock högst betydliga. Då statskontoret ansåge tilläggspensionens föreslagna belopp, 25 kronor, vara det minsta, som gärna borde komma

i fråga, samt alltså icke kunde finna nedsättning däraf tillräddig, syntes det till kostnadernas minskande kunna i stället ifrågasättas, huruvida icke den föreslagna tidpunkten för tillträde af tilläggs pension — uppnådda 50 lefnadsår — skulle kunna utan olägenhet något framflyttas. Åtminstone intill uppnådd 55 års ålder torde nämligen arbetsförmågan i allmänhet kunna antagas vara i det närmaste oförminskad och behofvet af pensionsförhöjning ännu i någon mån mindre framträdande.

Statskontoret kunde icke ingå i bedömande af de i betänkandet angifna, på försäkringstekniska grunder stödda beräkningar rörande kostnaderna för förslagets genomförande. I saknad af upplysningar i betänkandet rörande den detaljerade planen och särskildt angående beräknade antalet pensionärer under hvar år af den för anslagens utgående föreslagna trettioårsperioden läte sig en ingående granskning icke verkställa. Det ville emellertid förefalla statskontoret i viss mån tvifvelaktigt, huruvida de föreslagna anslagsförhöjningarna vid hvarje tidpunkt af perioden kunde förslå till gäldande af tilläggs pensionerna. Att den beräknade anslagsförhöjningen jämte det ökade bidraget från Invalidhusfonden äfvensom den i betänkandet angifna delen af Vadstena krigsmanshuskassas nuvarande kapitaltillgång skulle förslå till den föreslagna gratialförhöjningen för arméns manskap kunde dock icke betvivlas; men därför syntes den möjligheten dock icke vara alldeles utesluten, att det till exempel efter 20 år kunde visa sig, att kassans hela kapitaltillgång vore uttömd samt att öfriga för ändamålet anslagna medel icke räckte till. De sista årens öfverskott komme dock att fylla bristen. Statskontoret hade velat härå fästa uppmärksamheten särskildt med hänsyn till de ökade anspråk på statsverket, som under sådana förhållanden utan tvifvel måste uppstå. Statsverket finge nämligen vara beredt att förskjuta medel till täckande af en eventuell brist för att sedermera göra sig ersatt genom de öfverskott, som, därest beräkningarna vore riktiga, måste uppkomma å de anslagna medlen under trettioårsperiodens sista år.

Slutligen ville statskontoret påpeka, att de af de sakkunniga meddelade uppgifterna rörande Vadstena krigsmanshuskassas ställning under år 1907 (sid. 27) i sedermera verkställt bokslut undergått vissa jämkningar. Skiljaktigheterna, som framginge vid jämförelse med det från trycket utgifna »kapitalkonto till rikshufvudboken för år 1907» vore emellertid så obetydliga, att de icke syntes kunna inverka förryckande på de i betänkandet meddelade beräkningarna.

De erinringar, som från militärt håll gjorts mot ett bifall till de sakkunnigas förslag i *första punkten* eller i fråga om nedsättning af den tjänstålder, som erfordras för rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, afse eventuella svårigheter under regementsöfningarna till följd af befarad hastigare afgang af indelt manskap, möjligen uppkommande brist på dugligt underbefäl af manskapsklassen, behovet af indelt manskap för bevakning af truppförbandens förråd, till dess nya kasernetablissemang blifvit för alla trupper uppförda, samt för upprätthållandet af den allmänna ordningen. Innan jag yttrar mig om betydelsen af dessa erinringar, anhåller jag att få i korthet angifva nu gällande föreskrifter om indelt manskaps rätt att erhålla afsked.

Genom nådiga kungörelsen den 2 december 1905, angående sättet för afskedande af indelt manskap och kasserande af rusthållshästar vid armén, är stadgadt i § 2 mom. 2, att afsked *må* beviljas åt den, som för öfvertagande af hemmansbruk önskar afgå, eller, enligt regementschefens bepröfvande, ådagalägger, att det för hans framtida väl är af vikt, att han erhåller afsked från krigstjänsten, samt i mom. 3, att den, hvilken enligt gällande bestämmelser är berättigad att efter afskedet komma i åtnjutande af underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, *skall*, om han det begär, erhålla afsked. Den för rätt att kvarstå i tjänst bestämda maximialdern är 55 år.

Såsom af de sakkunnigas utredning framgår, är indelt manskap, som nu afgår efter minst 25 års tjänst, berättigadt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa och alltså på grund af nu angifna bestämmelser jämväl berättigadt att utan angifvande af särskildt skäl erhålla afsked efter samma tjänstetid.

Företer indelt soldat sådana skäl, som afses i § 2 mom. 2 af nådiga kungörelsen den 2 december 1905, erhåller han i regel begärdt afsked äfven före uppnådda 25 tjänstår, men äger då ej rätt till underhåll från krigsmanshuskassan.

Genom den af de sakkunniga föreslagna nya bestämmelsen, hvilken afser, att indelt manskap, som tjänat 20 år, skulle blifva berättigadt att erhålla afsked med rätt till underhåll af 36 kronor om året, att tillträdas vid 50 års ålder, skulle alltså den ändring ske, att den, som uppnått 20 tjänstår, skulle blifva berättigad till afsked utan uppgifvande af särskildt skäl och till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, ehuru underhållet ej finge tillträdas före 50 års ålder.

Mig vill det synas, som om ett bifall till de sakkunnigas förslag i förevarande afseende icke skulle komma att föranleda till någon afsevärdt större afgang bland det indelta manskapet, än som i allt fall är

att motse. De af detta manskap, som antagits vid 20 års ålder, äro enligt nu gällande bestämmelser berättigade till underhåll vid uppnådda 45 lefnadsår, de, som antagits vid ännu lägre ålder, redan före 45 år och de, som vunnit anställning efter 20 års ålder, något senare. Enligt de sakkunnigas förslag skulle däremot understödet få tillträdas först vid 50 års ålder af dem, som toge afsked efter 20, men mindre än 25 års tjänst. Det synes därför troligt, att större delen af dem, hvilka genom att kvarstå i tjänsten ett eller annat år blifva berättigade att genast vid afskedet tillträda underhåll från krigsmanshuskassan, icke skall finna med sin fördel förenligt att, för erhållande af afsked något tidigare, undanskjuta denna rätt till uppnådda 50 års ålder.

Härvid är äfven att märka, att det kvarvarande indelta manskapet, som utan undantag torde hafva genomgått de för dess egen utbildning afsedda kurser och skolor, måste anses hafva en ganska god ersättning för den tjänstgöring vid regementena, som numera kräves af detsamma. För den del af detta manskap, som icke användes till underbefäl, instruktörer eller beställningsmän, är denna tjänstgöring i allmänhet inskränkt till regementsöfningarna. De förmåner, manskapet åtnjuter af rust- och rotheållarna, hafva uppskattats till minst 150 kronor. Därtill kommer dagaflöning, underhåll och beklädnad under tjänstgöringen. Den del åter af ifrågavarande manskap, som användes såsom underbefäl, instruktörer eller beställningsmän, erhåller, utöfver nu nämnda förmåner, ett tillägg i dagaflöningen af 2 kronor för korpral, vicekorpral och menig beställningsman samt 2 kronor 10 öre för annan menig. Detta tillägg utgår dock icke under regementsöfningarna. Under förutsättning att den militära tjänstgöringen icke medför allt för stort afbräck i manskapets förvärf under mellantiderna, vill det därför synas, som om den nu föreslagna nedsättningen i den tjänstetid, som erfordras för rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, icke skulle i och för sig komma att medföra någon afsevärd ökning i afgangens bland det indelta manskapet. I de fall däremot, då den militära tjänstgöringen är hinderlig för den indelte soldaten att förbättra sin ekonomiska ställning, exempelvis genom tillträdande af en befattning, som erbjudes honom, eller dylikt, synes det mig med billigheten öfverensstämmande, att han erhåller afsked utan att därigenom gå miste om det understöd från statens sida, hvaraf han skäligen kan anses hafva gjort sig förtjänt.

Från och med år 1908 har den nya värnpliktslagens bestämmelse om längre öfningstid för de värnpliktiga trädt i full tillämpning. Till följd däraf kommer från och med år 1911 det antal värnpliktsklasser att vara inkalladt till repetitionsöfningarna, som genom nya härordningen är afsedt,

och således jämväl manskapsnumerären vid regementena att uppgå till den efter härordningens genomförande beräknade. Före nämnda år komma endast två årsklasser att vara inkallade vid infanteriet under repetitionsöfningarna, men synes mig den stegrade afgang bland det indelta manskapet, som möjligen kan under tiden framkallas af ett bifall till de sakkunnigas förslag, icke kunna blifva af den betydighet, att den bör utgöra hinder för förslaget antagande redan nu jämväl i denna del.

Äfven torde böra beaktas, att, sedan rust- och rothållarna numera erhålla full ersättning för det uppskattade värdet af rustnings- och roteringsbesväret, statens kostnader för det indelta manskapet äro ganska afsevärda.

Inträdandet af den längre tjänstgöringen för de värnpliktiga torde i någon mån komma att bidraga till underlättandet af manskapsrekryteringen beträffande såväl antalet rekryter som deras lämplighet för utbildning till befäl. Man torde därför kunna hoppas, att olägenheterna af den framträdande bristen på lämpligt underbefäl af manskapsklassen skola, med iakttagande jämväl af särskilda åtgärder i sådant syfte, kunna undanrödjas, utan att det indelta manskapet af sådan anledning behöfver kvarhållas längre tid, än som eljest är nödvändigt.

Beträffande bevakningen af förråden å arméns äldre mötesplatser torde särskilda åtgärder kunna i mån af behof vidtagas och hvad angår det indelta manskapets användande för upprätthållande af den allmänna ordningen lärer det vara tillräckligt erinra, att under alla omständigheter den tidpunkt icke är aflägsen, då sådant manskap icke finnes att tillgå för detta ändamål.

På grund af hvad jag sålunda anfört, anser jag de från militärt håll gjorda erinringarna mot de sakkunnigas förslag i denna punkt icke vara af den betydelse, att de böra ställa sig hindrande i vägen för förslaget godkännande; och då jag med hänsyn till manskapets intressen anser förslaget vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, får jag i underdånighet tillstyrka detsamma.

Beträffande den af tjänstförrättande chefen för Första arméfördelningen mot de sakkunnigas förslag i *andra punkten* gjorda erinran, att i första hand korpraler och vicekorpraler borde beredas ökade underhållsbelopp efter erhållet afsked på grund af ökad tjänstgöringsskyldighet, anser jag mig böra instämma uti hvad chefen för Andra arméfördelningen i detta hänseende yttrat. Det torde nämligen, såsom ock af de sakkunniga antydts, böra beaktas, att det »underhåll», som utgår från Vadstena krigsmanshuskassa, mera är att anse såsom ett understöd än som en pension, och att man därför vid underhållsbeloppets

bestämmande mera torde böra fästa sig vid behofvet än omfattningen af tjänstgöringen. Till den senare omständigheten torde dock nödig hänsyn kunna tagas vid utdelning af gratifikationer från Invalidhusfonden i de fall, då särskildt ömmande förhållanden föreligga.

Det har äfven framhållits, att sådant tillägg borde göras till andra punkten i förslaget, att den, hvilken under krig eller tjänstgöring i fredstid ådragit sig sådan kroppsskada eller sjuklighet, att han är oförmögen till krigstjänst, skulle vid afskedet komma i åtnjutande af det föreslagna underhållstillägget, äfven om han då ej uppnått 50 lefnadsår.

I detta hänseende tillåter jag mig erinra, att Eders Kungl. Maj:t redan beslutat aflåta proposition till Riksdagen om utfärdande af en särskild lag angående ersättning åt värnpliktiga och fast anställdt manskap för skada, ådragen under militär tjänstgöring. Bifalles den däri gjorda framställningen, torde någon ändring uti nu ifrågavarande punkt ej påkallas med hänsyn till dem, som efter nämnda lags antagande kunna ådraga sig skada eller sjukdom, som berättigar till särskild godtgörelse enligt samma lag. Beträffande dem åter, som enligt nu gällande bestämmelser erhållit eller komma att tillerkännas underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa på grund af ådragen kroppsskada eller liknande anledning, torde bestämmelser böra meddelas, hvarigenom möjlighet beredes dem att komma i åtnjutande af förhöjning i underhållet redan före 50 års ålder. De sakkunniga hafva tänkt sig (sid. 37), att fråga om sådan förhöjning skulle göras till föremål för särskild pröfning i hvarje fall, och häremot har jag intet att erinra; men synes det mig nödigt, att uttrycklig bestämmelse därom meddelas. Fördenskull torde ett tillägg till de sakkunnigas förslag vara erforderligt.

Beträffande storleken af det föreslagna underhållstillägget anser jag mig böra ansluta mig till hvad de sakkunniga därom anfört. Visserligen skulle det med hänsyn till underhållstagarna varit önskvärdt att kunna föreslå något högre belopp, men dels är att märka, såsom redan förut påpekats, att det icke kan vara fråga om någon pensionering i vanlig mening, bland annat af det skälet, att det ojämförligt största antalet af underhållstagarna uppburit den hufvudsakliga ersättningen för sin tjänstgöring vid armén icke af staten utan af vederbörande rust- och rotehållare och att deras anställning i statens tjänst i hufvudsak hvilat på ett aftal mellan dem samt rust- och rotehållarna, dels torde den ifrågasatta förbättringen i jämförelse med de underhållsbelopp, som nu utgå, icke kunna anses oväsentlig, dels måste afseende fästas vid storleken af kostnaderna. Å andra sidan torde dock, såsom de sakkunniga framhållit, den föreslagna ökningen vara den lägsta, som bör ifrågakomma.

Jag instämmer till alla delar i de sakkunnigas uppfattning, att någon ändring icke bör äga rum vare sig i den nuvarande indelningen af underhållstagarna i särskilda klasser eller i öfriga grunder för underhållens bestämmande och utdelning. Föreskrifterna härom, grundade på mångårig erfarenhet och länge tillämpade, torde nämligen icke böra utan särskildt viktiga skäl rubbas vid en tidpunkt, då de på grund af ändrade förhållanden i allt fall skola inom jämförelsevis kort tid upphöra att gälla.

Af hvad jag nu anfört (sid. 25) framgår, såsom jag ock i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 11 december nästlidet år (Statsverkspropositionen, tionde hufvudtiteln, punkt 3, sid. 25) angifvit, att, enligt de sakkunnigas utredning, nuvarande och kommande underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, ökade med 25 kronor för hvarje underhållstagare, skulle kräva ett årligt anslag af 739,600 kronor, hvilket anslag anses böra utgå under en tid af 30 år.

Medel till dessa utgifters bestridande skulle erhållas på följande sätt:

Nuvarande anslag å ordinarie stat under tionde hufvudtiteln:

Vadstena krigsmanshuskassa	kr. 243,640: —	
Förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap	» 83,000: —	
Af Vadstena krigsmanshuskassas kapital och räntor m. m.	» 227,660: —	
		tillhopa kronor 554,300: —
Afgår enligt särskilda föreskrifter:		
Bidrag till arméns pensionskassa från Vadstena krigsmanshuskassa m. m., omkring	kr. 110,000: —	kr. 444,300: —
Nuvarande anslaget å extra ordinarie stat under tionde hufvudtiteln till tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap		kr. 40,000: —
Från Invalidhusfondens inkomster	» 84,300: —	
Nytt anslagsbehof	» 171,000: —	
		<u>Summa kronor 739,600: —</u>

Det anslagsbelopp, som, utöfver hvad redan nu utgår för man-
skapspensioneringen vid armén, skulle erfordras, utgör alltså 171,000
kronor. Lägges härtill förenämnda anslag å extra ordinarie stat, 40,000
kronor, hvilket anslag, i händelse af bifall till de sakkunnigas förslag,
icke vidare skulle utgå, utvisar sammanlagda beloppet, (171,000 + 40,000

=) 211,000 kronor, den summa, hvarmed nuvarande anslaget å ordinarie stat: »förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap» skulle behöfva höjas. Detta anslag torde, såsom de sakkunniga föreslagit och beräknat, böra under hela perioden af 30 år oafkortadt ingå till Vadstena krigsmanshusfond.

Af Invalidhusfondens inkomster skulle för den ifrågasatta underhållsregleringens genomförande användas ett belopp af 84,300 kronor om året. Såsom redan förut anförts utgår nu ett årligt belopp af 30,000 kronor af Invalidhusfondens inkomster till Vadstena krigsmanshuskassa för denna kassas förstärkande. Detta belopp skulle alltså ökas med 54,300 kronor till 84,300 kronor. Enligt Riksdagens medgifvande står visserligen Invalidhusfonden under Eders Kungl. Maj:ts disposition, men då denna fonds användande under fredstid hufvudsakligen torde böra afse gratifikation och pensioner af mera tillfällig art, under det att förevarande förslag afser användandet af ett betydande belopp utaf fondens inkomster för en genom särskilda föreskrifter fastslagen underhållsutdelning, torde frågan härom lämpligen böra underställas Riksdagens pröfning.

Såsom jag redan anför, hafva i de öfver förslaget inhämtade yttranden starka betänkligheter uttalats däremot, att Vadstena krigsmanshuskassas kapital skulle tagas i anspråk för ifrågavarande utgifters bestridande; och onekligen skulle det varit synnerligen önskvärdt, om detsamma kunnat lämnas orubbadt såsom en reserverad tillgång för fullgörandet af den pensioneringsskyldighet, hvilken i händelse af krig kommer att åligga staten. Men en sådan afvikelse från de sakkunnigas beräkning skulle gifvetvis påkalla en motsvarande höjning i det anslag, som måste begäras af Riksdagen. Jag tillåter mig härvid erinra, att de sakkunniga icke tänkt sig, att kassans hela kapital skulle förbrukas, samt att den af de sakkunniga beräknade kostnads-summan är att anse som ett maximum.

De uppgjorda beräkningarna äro baserade på uppgifter, inhämtade år 1907. Enligt dessa utgjorde då antalet underhållstagare från Vadstena krigsmanshuskassa 12,826 och antalet blifvande underhållstagare 7,370. Enligt nu tillgängliga uppgifter var den 1 nästlidne januari antalet indelt manskap vid armén:

korpraler	314
vice korpraler	243
sjukvårdsmanskap	156
gevärshandverkarmanskap	21
hofslagarmanskap	15
öfriga meniga	5,046

Summa 5,795,

af hvilka dock icke alla torde komma att kvarstå i tjänst till den ålder, då de blifva berättigade till underhåll från krigsmanshuskassan.

Det beräknade antalet blifvande underhållstagare har alltså minskats från 7,370 till 5,795 eller med 1,575. Visserligen torde de flesta af dessa hafva vid afskedet tillerkänts underhåll från kassan, men å andra sidan har naturligen de äldre underhållstagarnas antal genom dödsfall under tiden minskats.

Antalet underhållstagare uppgick den 1 januari innevarande år till omkring 13,820. Lägges därtill antalet i tjänst varande indelt manskap vid armén eller 5,795, erhålles en summa af 19,615, motsvarande det högsta möjliga antalet af nuvarande och blifvande underhållstagare. De sakkunniga hafva räknat med ett sammanlagdt antal af högst 20,196; således har en minskning inträdt af 581.

Statskontoret har uttalat den farhågan, att Vadstena krigsmanshuskassas hela kapitaltillgång vid någon viss tidpunkt under den beräknade trettioårsperioden skulle kunna blifva alldeles uttömd, samt påpekat, att statsverket i sådant fall finge vara beredt att under någon tid förskjuta erforderliga medel, utöfver hvad nu beräknats. I detta hänseende tillåter jag mig erinra, att, enligt hvad jag nyss anført, antalet underhållstagare för närvarande uppgår till omkring 13,820. Då af dessa ett icke ringa antal helt visst erhållit afsked före 50 års ålder, men det föreslagna underhållstillägget icke skulle utgå till andra än dem, som uppnått denna ålder, torde antalet af dem, som omedelbart komma i åtnjutande af berörda tillägg, icke öfverstiga 13,000. Ej heller torde detta antal komma att framdeles ökas, ty i samma mån som nya, till underhållstillägg berättigade underhållstagare tillkomma, i samma mån torde äldre sådana genom döden afgå. En förhöjning med 25 kronor åt en hvar af 13,000 underhållstagare motsvarar en utgift af 325,000 kronor. För att möta denna utgift föreslås nu, bland annat, ett nytt anslag på 171,000 kronor samt förhöjdt bidrag från Invalidhusfonden till Vadstena krigsmanshuskassa med 54,300 kronor eller tillhoppa 225,300 kronor. Om således ytterligare omkring 100,000 kronor för ändamålet beviljades af Riksdagen, skulle Vadstena krigsmanshusfond icke behöfva till någon del anlitas. Denna summa synes mig icke vara så afsevärd, att allvarliga betänkligheter mot förslagets realiserande därpå böra framkallas.

Skulle nu en såvidt möjligt exakt beräkning af det årliga kostnadsbeloppet föreläggas Riksdagen, borde nya uppgifter insamlas och nya beräkningar göras. Men därigenom skulle frågan i sin helhet uppskjutas, hvilket åter med hänsyn till det behjärtansvärda syftet

vore att beklaga. Mig synes fördenskull lämpligast att för närvarande följa de sakkunnigas förslag; men om det skulle visa sig, att Vadstena krigsmanshuskassas kapital i allt för afsevärd grad måste för de höjda underhållsbeloppens utbetalande anlitas, torde nya beräkningar då böra uppgöras och frågan ånyo tagas under ompröfning af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen. Efter några års förlopp kunna utan tvifvel kostnaderna noggrannare beräknas än nu.

För kostnadernas nedbringande har statskontoret framkastat den tanken, att tidpunkten för tillträdet af det ifrågasatta underhållstillägget skulle framskjutas till 55 års ålder. Om det än, såsom statskontoret framhåller, kan antagas, att de flesta af manskapet intill denna ålder bibehålla sin arbetsförmåga i det närmaste oförminskad, synes mig dock vid bedömande af denna fråga hänsyn jämväl böra tagas därtill, att underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa hittills fått uppbäras senast vid 50 års ålder, och då nu endast ifrågasättes ett tillägg till dessa underhåll, torde tillräckliga skäl ej förefinnas för framskjutandet af denna åldersgräns beträffande rätten att tillträda nämnda tillägg.

Under åberopande af hvad jag sålunda anfört, får jag i anslutning till hvad de sakkunniga föreslagit och den i årets statsverksproposition under tionde hufvudtiteln, punkt 3, gjorda framställning i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels medgifva,

att afsked må meddelas indelt manskap efter uppnådda 20 tjänstår med rätt att anmälas till underhåll på expektans i Vadstena krigsmanshuskassas tredje klass, så snart den afskedade uppnått 50 års ålder,

att hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa nu och framdeles utgående, enligt gällande föreskrift bestämdt underhåll (gratial) må ökas med 25 kronor årligen under villkor, att sådant tillägg icke må åtnjutas af annan än den, som uppnått 50 års ålder; dock att underhållstagare, som på grund af kroppsskada eller liknande anledning fått sig tillerkänt underhåll från nämnda kassa, må äfven före 50 års ålder, enligt Kungl. Maj:ts särskilda medgifvande, komma i åtnjutande af ifrågavarande underhållsförhöjning, samt

att till bestridande af kostnaden härför må till Vadstena krigsmanshuskassa utgå ett årligt bidrag från Invalidhusfonden af 84,300 kronor;

dels ock öka anslaget till förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap,

nu	kronor 83,000: —
med	» 211,000: —
till	<u>kronor 294,000: —</u>

samt i riksstaten uppföra detta anslag under benämning: »*förhöjning i gratialen åt afskedadt manskap*».

Till denna departementschefens hemställan, hvori statsrådets öfriga ledamöter instämde, täcktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

Erik von Horn.